

СЛОВО ПРОСВІТИ

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

35 (464), 28 серпня — 3 вересня 2008

Фото Олеся Дмитренка

БУДУЙМО ФОРТЕЦЮ ДУХУ!

— Павле Михайловичу, чергова річниця Незалежності, Кавказька війна та її виклики для України — все це, схоже, переплітається в тугий клубок. Нам є над чим поміркувати, аби не повторилися у найближчій перспективі нові Кавкази.

— У ці дні відзначаємо 17-ту річницю незалежної Української держави. Подія важлива, історична, очікувана, непроминальна... Але... Але лише один відсоток суспільства, навіть менше, ми зробили незалежним від держави, нації, української традиції, історії, перспективи — від всього українського. Вони дійсні господарі України, бо володіють усіма її скарбами і надбаннями. І, на превеликий жаль, ми всі брали участь у формуванні такої України, гадаючи, що з ринковим середовищем відстоюємо українську справу, а насправді ми були інструментом у руках тих, хто будував власну Україну, Україну для себе, під себе без реального українського національного наповнення.

Може, це звучить не так, як належить у дні свята. Але не бачу перспективи для такої України, і нема політичної сили, яка змінила б ситуацію в Україні. Пригадаймо, що напередодні проголошення Незалежності була потужна і єдина сконсолідована національна патріотична сила — Народний рух України. До нього входили представники всіх верств населення, зокрема члени Української Гельсінкської Спілки, яких ми пізнали вже на марші. Я знав великого мужнього Стуса, Івана Світличного, Миколу Руденка, чий дух спротиву пронизував націю, електрилізував її. Але їхні імена було табу йовано, їхні твори поскрибовано. Ми були заряджені тоді величезним загалом української

інтелігенції, до якої належали передовсім інженери, освітня, літератори, художники. Все, що було українського, — від вишівальниць та гончарів до вчителів, лікарів — створювало величезний національний масив, який, здавалося, був протягом доби Кравчука — Кучми знищений, але нагадав про себе в часи "помаранчевих" місяців у столиці України... Але політичну національну силу було розчленовано, подрібнено, знівельовано, розібрано по списках... Вичленувано з тих списків...

— Ви маєте на увазі виборчі списки?

— Насамперед, списки партійних представників у різних гілках влади. Українську інтелігенцію звідти поступово витісняли. Вона загалом витіснена на маргінеси. І коли бачу форуми, подібні до нинішнього Світового Конгресу Українців, то з'являються сумні думки: чому тут немає тих, хто формував Українську державу, її ідеологію, заряджав енергією націю, щоб змінити її колоніальний стан? І тепер ідеться про якусь безпеку? Хто ще, окрім Президента, щоденно говорить про те, що

Павло МОВЧАН, голова Всеукраїнського товариства "Просвіта", народний депутат України відповідає на запитання нашої газети.

загрожує Україні? Хто реалізовує національну ідеологію?.. Панує дух пристосування...

— Ми почали розмову з Кавказу.

— Сумнішого уроку, ніж дала світові ще раніше Росія у Чечні, не було, адже фактично знищено цілий етнос. І що робила світова спільнота? Грала у свої глобальні ігри. Тому актуальність Шевченкової поеми "Кавказ" неймовірна, він передбачив багато чого. І чому ми нічого не винесли з того уроку з Чечнею, нічого не зробили для власної безпеки? Протягом доби Кучми — зрозуміло: він був московським гравцем. Але чому останні роки були такими безпечними? Чому ті, хто поруч із Президентом, не думають, що загрози Україні реальні, що на територіальну цілісність зазіхають не лише московські політики — від Лужкова до Затуліна? Чим захищатимемо свій плацдарм, якщо у нас досі нема чіткої державницької ідеології?

Не можу пробачити й багатьом присутнім тут, на святі, тим, від кого залежало прийняття концепції розвитку і функціонування української мови як державної. Позаторік на Всесвітньому форумі українців ми прийняли цей документ, друкували його у "Слові Просвіти". Якщо мова не консолідує, то хто, що? Страх? Але страх обеззброює. Чим долаємо свій страх? Нещодавно на відкритті Конгресу ми були свідками, як "Козацький марш" Адамцевича, геніального нашого кобзаря, на

концерті було деформовано. Гімн, який заряджав нас 17 років тому, перетворено на танок. Хто це робить? Самі ж українці.

— Це обеззброєння?

— Чому це обеззброєння триває? Що, один Президент на передній лінії стоятиме? Ми хотіли б бачити мільйони поруч із ним. Адже ми були мільйонами на Майдані, коли висловлювали свій спротив політиці поразки, капітуляції, безвиході, політиці Кучми. Чому тепер так сталося?

Не можна зациклюватися лише на темі Голодомору. А якщо говоримо про це, то чому тепер не бачу на цій міжнародній акції Івана Драча, який першим у радянську добу порушив тему Голодомору? Чому нема Бориса Олійника, який першим встановив Дзвін пам'яті в монастирі на Полтавщині?

Так само питаю: чому сьогодні не будують Українську Фортецю? Маю на увазі Фортецю Духу. Вона формується не за три місяці — роками. Чому не було сформовано перших лав? Ці люди нікуди не поділися. Є Ліна Костенко, Юрій Ілленко, Іван Марчук, Роман Іванчук, Дмитро Павличко, Володимир Черняк, Іван Драч, В'ячеслав Брюховецький. Можу й далі називати ту першу лаву, яка принесла Україні незалежність, відстояла її. Це і 110 депутатів — членів Народної Ради в першому скликанні Верховної Ради. Де вони зараз, куди їх відсунули? А на їхнє місце йдуть оті з гаманцями й заради гаманців, а не заради України.

Ось чому запитую: де перспектива? У тумані. Є Президент, прем'єр, яка бореться з корупцією. А Росія зацікавлена, щоб посварити Юлію з

Закінчення на с. 2

УКРАЇНСЬКИЙ СВІТ — У КИЄВІ

3

ЧОМУ МОВЧИТЬ ЄВРОПА?

6

СВЯТО КНИГИ

10

СКАРБИ ПРОФЕСОРА ФОМЕНКА

13

**Добровільні пожертви
"На Кобзареву Церкву":
МБФ "Українська Родина"
Р/р № 26045200145101
в Подільській філії АКБ "Київ",
МФО 320401 ЗКПО 21709106**

24 СЕРПНЯ, КИЇВ, ХРЕЩАТИК. СВЯТКУВАННЯ 17-ОЇ РІЧНИЦІ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

Фоторепортаж Олеса Дмитренка

ЯК КОМУНІСТИ «ДЕМОНТУЮТЬ» КОМУНІЗМ

Володимир СЕДОВ,
депутат
Ананівської районної ради,
Одеська область

В Ананівському районі на Одещині справжній скандал. Під час депутатської перевірки районної ради щодо виконання Указу Президента “Про заходи, пов’язані з 75-ю річницею Голодомору 1932—1933 років”, де органам виконавчої влади доручено здійснити демонтаж пам’ятників та пам’ятних знаків особам, які мають стосунок до організації Голодомору та політичних репресій, а також з перейменування вулиць, площ, провулків, проспектів, парків та скверів у населених пунктах, назви яких пов’язані з такими діячами, встановили ось що.

Попри офіційні звіти чиновників про те, що вже демонтовано два пам’ятники і перейменовано чотири вулиці, насправді не перейменовано жодної вулиці та

не демонтовано жодного пам’ятника.

У зв’язку з цим представники політичних партій Народний Союз “Наша Україна”, Народний рух України та районної козацької паланки звернулися до Президента України з вимогою негайно звільнити голову Ананівської районної державної адміністрації. У зверненні підкреслено: “Вважаємо, що державні службовці, які не виконують Указів Президента України та надають офіційні відомості, що не відповідають дійсності, не мають права обіймати державні посади”. Робочу групу, яка в Ананівському районі Одеської області займається виконанням Указу Президента України про перейменування вулиць та демонтаж пам’ятників діячам комуністичного режиму, очолює О. Дембицький, в минулому інструктор Ананівського райкому компартії, нині заступник голови Ананівської райдержадміністрації, заступник голови групи — В. Мудрик, в минулому інструктор Ананівського райкому, нині заступник голови райдержадміністрації. Голова Ананівської райдержадміністрації В. Велков — у минулому перший секретар Білгород-Дністровського райкому комсомолу.

ШАХТАРІ ДОНБАСУ ВІДРОДЖУЮТЬ БАТУРИН

Петро АНТОНЕНКО

І це символічно, адже спростовують байки політиканів про дві різні України.

Навесні під час проведення робіт з відродження гетьманської столиці Батурина знайшли підземний хід.

Постало питання: як бути з цим ходом, адже вцілів лише його початок, далі все завалено, зруйновано. Виникла ідея реконструювати його і зробити ще одним екскурсійним об’єктом Національного заповідника “Батурин — гетьманська столиця”. Тим більше, що в області є хороші фахівці з дослідження та реставрації підземної архітектури. Адже в Чернігові вже багато років діють як туристичний об’єкт знамениті Антонієві печери.

Ідею почали втілювати в рамках великої програми реконструкції Батуринської фортеці, яка нині в розпалі. На Цитаделі вже збудовано фортечні стіни, відроджують палац гетьмана Мазепи, який колись тут стояв і за кілька метрів від яко-

го знайшли початок підземного ходу. А на самому його відновленні працює бригада шахтарів БАТ “Донвугілляпостачання” з Червоноармійська Донецької області. За два тижні бригада пробрила 57 метрів підземного ходу перерізом 4 метри. “На-гора” було видано сотні тонн ґрунту. Час збігає, тож донедавні працівники цілодобово. Вони кажуть, що технологія робіт мало відрізняється від прокладання шахт. Звичайно, технічне оснащення XVII й XXI сторіч не порівняти. Тому робітники з повагою відгукуються про оборонні споруди наших предків.

Як розповів головний інженер БАТ “Донвугілляпостачання” Валерій Васильєв, донеччани із задоволенням працюють у гетьманській столиці: “Ми вперше беремо участь у такому проекті. Це дуже цікаво, оскільки кожен із нас робить свій внесок у загальну справу відродження історичної пам’ятки”. Шахтарі з Донбасу власними руками відкривають для себе не відому для них історію.

БУДУЙМО ФОРТЕЦЮ ДУХУ!

Закінчення. Початок на с. 1

Вітею, потім Віто з Вітею. Це їхня технологія — не дати консолідуватися нації.

— **“Поділяй і володарюй”.**

— Так. Підкидають чужі теми й тези: Конституція, парламентська, президентська республіка. А найголовніше — Україна. Де її стабільність, де Фортеця Духу? Може, це “обрізаний” Національний телеканал? З одного боку вранці сидить Деркач, вночі Деркач, а посередні — Національний канал. Чому не повернули ключів від Національного каналу? Три роки минуло. Бракувало ініціатив Мовчана? Я апелював, говорив: поверніть Національному телеканалу його статус. Спершу Плещ усе затулював, потім Мороз, зараз регіонали, бо власник каналу пересів на іншу політичну лаву.

— **Невже Кавказ нас нічого не вчить?**

— Кавказ — це для мене червона сигнальна лампочка. Вона засвітилася дуже яскраво. Якби не було зон напруження, або, як сказав Президент, “заморожених зон конфліктів”, можна було б констатувати: “Час усе вирівняє”. Це, до слова, філософія багатьох наших лідерів. На жаль, не вирівнює. Заморожене обов’язково розморозиться, вибухне. Якщо сьогодні на тебе, українця, реагують у Криму як на ворога їхніх інтересів, то про яку Україну говорити? П’ята колона у нас реальна.

— **Уже їй і російські паспорти роздають.**

— Її паспортизували з одного боку росіяни, з інших — румуни, мадьяри, словаки, чехи. Це розраховано на розрив України. Я маю ваду: передчувати, звідси й моя небайдужість. Дуже добре бути сліпцем. Але коли ти хоч трохи, хоч на півкроку передбачаєш, це тебе мучить. І все те, про що говорять на форумах, конгресах, — буде розбите, розмите, розпорошене. Повесть, як із Грузією, тільки набагато страшніше.

Неймовірно серйозна ситуація, якщо Росія пішла так далеко, кинувши виклик США, Європі, всьому світові. Але вони сьогодні сформували доктрину. Право сили — це страшне право, воно ні з чим не рахується.

— **Що ж робити нам?**

— Наш порятунок — у собі. Адже є ті, хто інвестує в російську культуру і хто зібрав на ювілей свого тестя в Криму всю московську братію і продемонстрував: мовляв, ми кращі, ніж Ющенко, хочемо дружити. Їхній бізнес зварений електрозваркою російської конструкції.

Але у нас достатньо людей, ми — велика сила. Що ще робити? Свого часу тут, в Українському домі, ми проводили акцію “Захистимо Україну”. Якщо влада не хоче, гуртуємося самі. Допоможемо Президентові, прем’єрові, не думаючи про завтрашні чи післязавтрашні вибори. Росії байдуже, хто буде нашим Президентом, їм головне — розсварити, роз’єднати нас. А нам робити своє: плекати слово, дбати про історію, пам’ять. А найважливіше — виховувати патріотів. Їх формують не лише жалібними закликами “Запалімо свічку”. Запалімо землю під ногами ворога України!

Спілкувався
Петро АНТОНЕНКО

Центральне правління ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка глибоко сумує з приводу трагічної загибелі відомого державного і громадського діяча, народного депутата України

**Михайла Дмитровича
СИРОТИ**

і висловлює співчуття рідним і близьким покійного.

ВМІТИ БУТИ ВЕЛИКИМ У МАЛОМУ

25 серпня виповнюється 70 років з дня народження українського поета, публіциста, громадсько-політичного діяча Київщини Олександра Дробахи. Нині він голова Вишгородського районного об'єднання ВУТ "Просвіта" ім. Тараса Шевченка, депутат Вишгородської районної ради, почесний громадянин міста Вишгорода, автор багатьох книжок і публікацій у пресі.

— **Пане Олександр, як Ви готуєтеся зустріти свій ювілей?**

— З людьми і для людей (сміється).

— **Що найбільш Вас турбує як письменника і громадянина?**

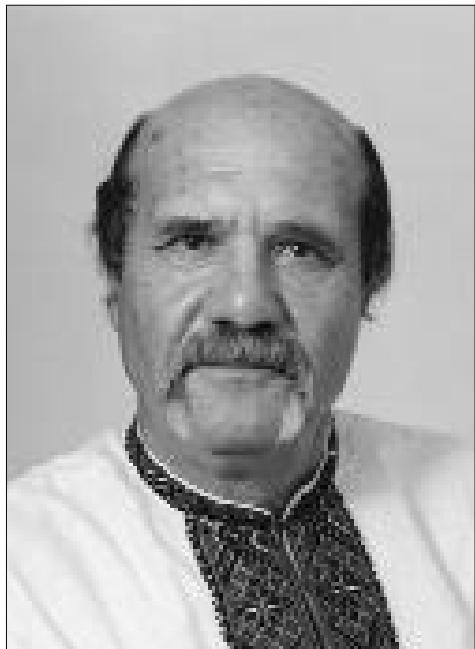
— Проблеми нашого Відродження як нації й держави, зокрема відставання у суспільстві духовної домінантності від матеріальної. А звідси — неправильне розуміння свободи як звільнення від моральних норм і відповідальності (дається взнаки післягеноцидний, колоніальний період).

— **Як це подолати?**

— Мусять бути протидія, важелі духовного впливу на багатьох із нас (ці фактори: Єдина Помісна Церква, влада всіх рівнів, мистецтво), щоб одухотворювати, а не нагромаджувати лише матеріальне багатство.

— **Ви автор 10 книжок поезії та прози. Чи українська література встигає за викликами часу?**

— Не вириватимемо літературу із загального впливу мистецтва на людину. Синтетичні види мистецтва, як українське кіно, могли б семимильними кроками прискорити формування нації, коли б ми мали 50—100 фільмів-бойовиків про 500-річчя українські визвольні змагання. 100 українських героїв "не працюють" на відродження укра-

їнської могутності. Ось вам і роль літератури як складової кіно нівелюється.

— **Цікава думка. Мене тривожить здрибнення середовища літераторів усіх поколінь, дріб'язковість тематики, свавілля форми...**

— Це відбувається тому, що багато письменників міряють людину від стопи до пояса, а треба — від серця й голови до неба. Ці письменники звільняються від найкращого, що є в їхніх думках, смакуючи низьке, вульгарне, матеріальне. Для мене як письменника і педагога важливо бачити, відчувати: кожен урок, кожна книжка — крок на шляху учня до себе як непересічної особистості, до себе як до героя.

У дзеркалі душі юнака чи дорослої людини хочу побачити свою працю. Приклади є. Найкращі українські пісні виправляють навіть генні хибі організму.

— **Пане Олександр, знаю Вас і як щирого прихильника козацького відродження в Україні. Вас поважають у ко-**

зацькому товаристві за постійну участь у заходах, які проводить Міжнародна асоціація "Козацтво" разом із товариством "Просвіта". Вам вдячні студенти та учні київських шкіл — учасники цих заходів за Ваші щирі виступи. Та й звання полковника козацтва Вам присвоєно цілком обґрунтовано. Яким бачите майбутній розвиток українського козацтва та його роль у становленні держави?

— Відродження справжнього козацтва — складна і важлива проблема. Вважаю, що в Україні в майбутньому лад має трансформуватися в Українську Гетьманську державу із президентсько-гетьманським правлінням, звісно, з певною корекцією з огляду на час.

— **Як починається Ваш робочий день?**

— Попри погоду пробігаю 1,5—2 км підтюпцем заради зміцнення організму. Далі розв'язую десяток-другий проблем і проблемочок, щоб мати можливість сісти за письменницький стіл.

— **Про що мрієте?**

— Хоч, щоб в Україні запанувала добротворча атмосфера змагальності в усіх сферах життя. Тоді перемагатимуть здібні, талановиті, а не імітатори, і ми швидше долатимемо колоніальне минуле.

— **У що вірите?**

— Віра для мене — одна з трьох найважливіших Божественних Чеснот, найефективніша в поєднанні з Надією, Любов'ю та ще з чотирма духовними Божими Чеснотами: Мудрістю, Мужністю, Справедливістю, Розважливістю.

Розподіляючи свій час, думаю про те, що його трагічно мало, рахунок іде на секунди...

— **Кілька життєвих правил, гасел, якими керуєтесь у житті.**

— Їх багато, згадаю кілька: не стій ніколи із сатаною на вустах і замість одного ти будеш при семистах. Ambos oder Hammer sein (Будь молотом або ковалдом) — Гете.

Вміти бути великим у малому, але ніколи не бути малим у великому...

Спілкувався **Михайло СОПІВНИК**, просвітянин, заслужений працівник культури України, голова ради старійшин Міжнародної Асоціації "Козацтво"

"Багато письменників міряють людину від стопи до пояса, а треба — від серця й голови до неба".

БІБЛІЯ ЙОГО ЖИТТЯ

Тетяна ЗАШТОВТ, краєзнавець, м. Полтава

Щойно у видавництві "Полтава" побачила світ книжка Івана Копотуна "Сліпорід — край отчий". Цей твір автор присвятив рідним Лазіркам, які в минулому були відомі землею і великими врожайми, а головне — людьми, що прославили це мальовниче село на весь світ.

Твір цей теплий, зворушливий, про нього можна сказати так: "Біблія життя". Автор пише про тих, з ким доводилося спілкуватися. Книжка автобіографічна до певної міри. Іван Копотун виріс у селі, від діда-прадіда хлібороб, спеціаліст у галузі механізації сільського господарства, пройшов нелегкий шлях від рядового механізатора до керівника обласного управління галуззю. Тому всі негативні зміни, що відбуваються в селі, так його турбують, ятрають душу.

Нелегкою була доля автора книжки. Із його життєвими труднощами та творчим шляхом читач детально ознайомиться, прочитавши її.

Значну частину книжки присвячено трагічній сторінці в історії України — Другій світовій війні, що зачепила і Лазірки. 192 односельці загинули, а 226 юнаків і дівчат вивезли на примусові роботи в Німеччину.

Землякам, звичайним трудівникам Лазорок, хліборобам автор відводить чільне місце на сторінках свого твору. Не забув він і про вчителів і лікарів. Особливо вдячний головному лікареві кардіологічного диспансеру Михайлові Петровичу Шкляренку.

Хутір Ламахівщина — мала батьківщина заслуженого будівельника України Д. Ламахи, доктора філософських наук, професора С. Варвянського і поета В. Підпало. У нарисі "О друже мій, ти став безсмертним за життя" автор теплими словами згадує поета, його дружину та дітей.

Іван Копотун широко переймається культурним життям краю. Із великим боєм він говорить про втрачене — Народний музей. На жаль, його немає, а був колись "духовною скарбницею села". Тут проводили вечори, диспути, лекції та інші масові заходи. Цей музей, до речі, свого часу був зареєстрований у ЮНЕСКО.

Сумно бачити й читати в ЗМІ повідомлення про те, як горять бібліотеки, гинуть музеї, дивляться сирітськими очима вікна клубів.

На жаль, не кращий стан культури і в обласному центрі. Згадаймо хоч би "бібліотеку, що горіла" — обласну бібліотеку ім. Панаса Мирного. А винне в цьому її приміщення. Ось уже кілька років триває боротьба за нього.

Гірко на душі, коли новоспечені шанувальники української історії не знають людей, що поклали своє життя і віддали багато сил для її розквіту. Їхні імена відомі за межами України. З цього приводу варто згадати корифеїв Полтавського академічного драматичного театру ім. М. В. Гоголя В. Мірошніченка, Т. Кислякову, В. Конопцякого та ін. М. Головка понад два десятиліття очолював обласне управління культури. Саме під його керівництвом було створено мережу громадських музеїв (їх відкрили майже в кожному селі).

Іванові Копотуну болить проблема духовності. Православної церкви у Лазірках немає, але є осередки сект, мета яких — знищити в молоді любов до України, примусити забути свої національні свята — Різдво, Великдень, Купала. Залишається запитати: чому дозволяють будувати так звані зали царств в усій області? Мабуть, комуся це вигідно?

Кожен розділ книжки — пошук, листування, вивчення документів тощо. Значне місце автор відводить людям науки: професорові С. Варв'янському, родині Тютюнників, старійшина якої — Михайло Григорович ("Династія вчених"). Ці науковці працюють у Полтавській державній аграрній академії.

Книжку ілюстровано цікавими світлинами. Серед них є старовинні, які не всі збереглися в хорошому стані.

На перших сторінках книжки вміщено схвальні відгуки читачів: Ніни Підпалої, Миколи Головка тощо. У передмові автор пише: "Доля вистелила мені щасливий шлях — старався пройти його гідно протягом всіх 70 чесно прожитих років".

ТРИ АВТОПОРТРЕТИ ДМИТРА КРЕМЕНЯ

● ДО 55-РІЧЧЯ ПОЕТА

Микола СУЛИМА

Після спілкування з Дмитром Кременем на думку спадає "Слово о полку Ігоревім" із його незабавною масштабністю оповіді, із неперевершеною симультанністю: "Комони ржуть за Сулою — звенить слава в Києві; труби трублять в Новіграді — стоять стязи в Путивлі".

Очевидно, Дмитрові Кременю так написано на роду — озирати своє і наше життя від іршавського села Суха до південних степів, де пахне Скіфією, де відлунює бурхливе життя Ольвії, ще й досі з глибини тисячоліть риплять колеса римських коліниць, чується тупіт ординських коней...

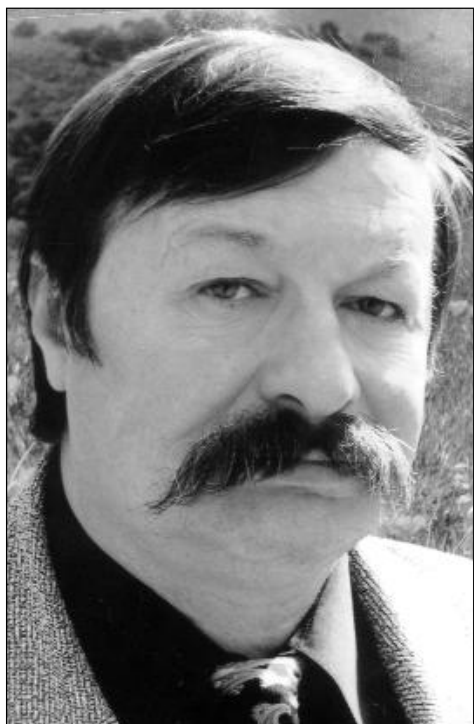
Уже в "Автопортреті-75" зір Кременя ширяє від столу з "пугаром слив'янки", за яким сидять знамениті сюрреалісти Ференц та Ічі Семани, до Седнева, до тюрем, у яких воляють Стус і Параджанов. В "Автопортреті-XXI" поет згадує скіфів, часи, коли країну прикрашали "дівчина з веслом і піонер", М. Хрущова й хрущовки, джаз... Важливий у доробку Кременя "Автопортрет зі свічкою". Він повертає нас у часи, коли в поета вилучили рукопис першої збірки, коли ламали людські долі... Дмитра Кременя, випускника Ужгородського державного університету, направили вчителювати в селище міського типу Казанка Миколаївської області. В "Автопортреті зі свічкою" поет згадує:

Я прибув із іншої країни

В малорусько-руський цей Прованс.

Про нестерпність ситуації, в якій опинився Кремень, свідчать вірші.

Озираючись у ті роки, ми, звичайно ж, розуміємо, що переїзд Дмитра Кременя на Миколаївщину мав підґрунтя. Ті, що ух-

валювали рішення про направлення Дмитра в миколаївське заслання, прорахувалися, як і ті, що висилали Овідія на південь нинішньої України, а Шевченка — в Азію... У заслання в поетів відкривалося третє око, вони починали бачити й відчувати те, чого в столичній суєті не видно.

Миколаївщина дала Кременю історичну далину, широке тло, на яке можна проектувати минуле й сьогодення, нагадувати про велич землі, на якій ми живемо. Звичайно ж, ці проєкції часом кидають на сучасників тінь, вказують на неспівмірність високих діянь наших працю-

рів і сучасників. Так, як у пасажі з есею Дмитра Кременя "Козак Мамай у сузір'ї манкурта": "А тут, в Очакові, мимоволі мислиш категоріями історичними. На цій землі пролітали колись скіфські вершини, мчали полчища царів Дарія й Александра Македонського, Іскандера Дворогого, яскрів білосніжний хітон ольвіо-політа — в годину задуми, після кривавиці світової, понад лиманом лунав голос кіфаредра, он вона, кіфара, звалена в запаснику краєзнавчого музею... А в часах ближчих — невситимі армії Оттоманської імперії, яничари-манкурти, татарські орди плюндрували цю землю, і ставали на прю козацькі паланки — тогочасні сторожові, прикордонні застави, гордо й неприступно стояв Козацький Град, який аж тепер пішов під воду одного з водосховищ Південноукраїнської АЕС, біля "города Южноукраїнска", як його названо: "просьба такая была у романтических атомостроителей", і на території суверенної гарбузової республіки виникла така інвазійна назва".

Дмитро Кремень прожив на Миколаївщині тридцять три сакральні роки, "забувши про існування в Карпатах та про існування таємних канцелярій", прожив, нехай навіть "емігрувавши в себе". Ця еміграція в себе на заслання явила нам поета Дмитра Кременя, автора майже п'ятнадцяти книжок, одна з яких — "Пектораль" — удостоєна Шевченківської премії.

У ювілейний місяць з'являються нові збірки поезій у періодиці як сторінки майбутніх книжок. Одне слово, 55-річчя поет зустрічає у гарній формі, у злагоді з натхненням. Він пише, бо має що сказати читачеві. Адже він — нащадок тих українських поетів, які всі віки невтомно здійснювали лет у вулканічній магмі Слова.

ПОШУК СЕБЕВІДПОВІДНОСТІ

Портрет Гурама Петріашвілі

Павлина ДУНАЙ

Найголовніше завдання людини — пошук тієї дороги, задля якої Бог і покликав її до життя. А вже знайшовши — потреба копіткого щоденного поступового руху до тих меж, які суджено здолати. І, напевно, щасливий (хоч, безсумнівно, безболісно!) той, хто усвідомлює потребу пошуку, саморуку й саморозвитку на тій дорозі, що стає сенсом життя.

Наталя Кучер — за фахом філолог і музеєзнавець, за покликанням — шанувальник мистецтва та пристрасний шукач Божої істини й правд Його віри — у 44 роки доволі несподівано для всіх презентувала свою першу виставку малярських робіт. Її особистий пошук був дуже інтенсивним і плідним. Найближче коло друзів, колег, знайомих ошелешено сприйняло такий вияв самореалізації Наталі як диво. Своєю чергою “братів-художників”, які виявили неабиякий інтерес до виставки, не менш подивував професійний рівень та духовність її полотен.

І ось майже через три роки маємо можливість споглядати другу художню виставку Наталі “Пошук”. Наголосимо на влучній назві. Адже пошук — це не лише найперспективніший напрям розвитку, а й найплідніший стан душі людини. А у нинішньому мистецькому бутті Наталі це ще й засвоєння та вибір із багатючих джерел світового мистецтва тих себевідповідних художніх засобів і форм та світоглядних моделей, які дають змогу найточніше висловити естетику власного художнього “Я”. Тому на її полотнах можна прочитати стилістику найрізноманітніших мистецьких епох, шкіл та особистостей — від Відродження й бароко з його перетканням у рококо до реалістичного модерну й авангарду. Зосібна серед тих художників, алюзії зі стилістикою яких досить виразно проступають на олійних картинах, пастельних та графічних малюнках Наталі Кучер, — вибухові постімпресіоністи Поль Гоген і Вінсент

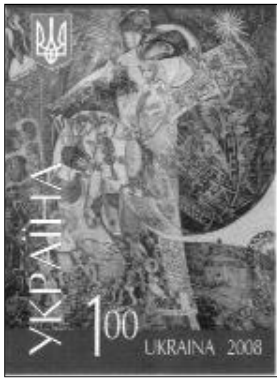
емоційність Мінаса Аветисяна, а часом несподівано виринає алюзія до бурхливого пензля Давида Бурлюка.

Ці впливи, безперечно, можна було б продовжити та визначити їх як школу майстерності. Але, на нашу думку, найголовніше, що за кожним випадком стилізації художньої манери того чи іншого знаменитого митця проступає власний стиль художниці. Він базований насамперед на духовидності її зображень та світлі, що наповнює навіть колористично найінтенсивніші її полотна. Бо й справді краса — насамперед в очах того, хто дивиться. А Наталя вміє бачити красу і цноту нашого світу та з властивою їй органічністю передавати їх на полотні.

Ще одна дуже важлива прикмета художньої манери Наталі Кучер — намагання “схопити” й відтворити (і їй це доволі часто вдається) внутрішню суть, душу неймовірних за красою фрагментів довкілля, окремих речей і, зрозуміло ж, людей. У такому сенсі кожна з її картин, пейзажів і натюрморти — своєрідні портрети, що демонструють результати перетворення речі в собі на суб’єкт мистецтва. Таке прагнення художниці зазірнути, як писав одержимий ідеєю справжності поезії Богдан-Ігор Антонич, “у дно, у суть, у корінь речі, в лоно” — ознака зрілої особистості. І Наталіні художні експерименти спрямовані радше на пошук форм естетичного “самовимовлення” набутого духовного досвіду, мистецької себевідповідності.

Не можемо не відзначити потужного еволюційного руху Наталі Кучер, який виявляється в самій художній матерії її полотен. Насамперед він пов’язаний із апеляцією до насиченіших кольорів, які забезпечують картини глибинною перспективою, конденсованістю емоцій та “зазіранням” у світ неусвідомленого. Особливо вирізняється портретний живопис художниці. Тяжко позбутися відчуття, що його герої — це завжди тією чи іншою мірою “зліпки з душ” її моделей. Їхні образи, що характеризують відкритість до глядача і разом із тим природне перебування у сутнісному “Я”, створюють ілюзію (гадаємо, об’ґрунтовану) духовного діалогу з авторкою портретів. І саме його енергетика довіри, вдячності, взаємопізнання й взаєморозуміння накладає відчутний відбиток емоційної теплоти й близькості у їхньому сприйнятті. У такому сенсі так зване “герменевтичне коло” (за Х. Г. Гадамером, духовний діалог письменника з читачем через створений текст) існує не лише в літературі, а й у живописі, коли художник набуває здатності спілкуватися із глядачем через полотно. Виставка Наталі Кучер “Пошук” засвідчує широке, приязне, естетично рухоме, захоплене “герменевтичне коло” як свідчення справжності таланту та майстерності його вияву.

Підсумовуючи власні враження від полотен Наталі Кучер, які невіддільні від досвіду її духовної дороги, не можемо не віддати хвали Господові за істинність і милість Його настанов: “*Просіть, і вам дасться; шукайте, і знайдете; стукайте, і відчинять вам. Кожний бо, хто просить, одержує; той, хто шукає, знаходить; і тому, хто стукає, відчиняють*” (Лук. 11, 9-10). Саме усвідомлення потреби пошуку і його процес — уже певний щабель віднайдення, яке триває стільки, скільки ми шукатимемо.

НЕЗБАГНЕНИЙ КОСМОС УКРАЇНСЬКОЇ ПІСНІ

Олександр ЄВТУШЕНКО

Хтось із вчених-етнографів зауважив, що в нас лише зафіксованих народних пісень — майже 600 тисяч. Жодна з країн не може похвалитися такою статистикою. У більшості вже давно нема живих носіїв народної культури, у нас цей прошарок літніх людей, на жаль, стрімко зменшується. Віднедавна в Україні спостерігаємо справжній ренесанс народної пісні серед... професіоналів.

Про позитивне і глобальне повернення суспільства до власних коренів свідчить чудовий графічний серіал Миколи Кочубея “Українська пісня”. Серед безлічі жанрів художник не випадково обрав колядки, козацькі, чумацькі пісні, веснянки-гаївки. Усі разом вони створюють справжній архетип нації. Колись людина народжувалася, жила, працювала й помирала з

піснею на вустах. Пісня виконувала магічно-обрядову функцію, була своєрідним життєвим компасом і камертоном. Це зовсім не той нішний попсовий мотлох, від якого нема де дітисся. Пісня гармонізувала життя людей, була колективною душею і, зрештою, створила націю.

Кожен аркуш Кочубея — як монументальний розпис, як багатшарова фреска сторіч. Величні образи Спасителя й Богородиці ніби згуртовують навколо себе життя й долі простих людей. Зокрема долі творців героїчного епосу — запорозьких козаків, яких бачимо на човнах-чайках, символи православної віри, за яку вони проливали кров у битвах із бусурманами. Те, що чумацька пісня існувала як окремий жанр, свідчить про величезну повагу народу до цього ремесла. Чумака з його подорожнім життям романтизували, підносили. Чумацькі артілі зі своїми цеховими

правилами, неписаними кодексами честі та своєрідним способом життя вирізнялися тим, що створили власну субкультуру, унікальні традиції, свої пісні. Найкращий коментар до аркуша “Чумацькі пісні” — вислів музиканта Романа Кріля з гурту “Очеретяний кіт”, що виконує чумацьку автентіку: “Ми відкрили для себе новий світ — світ пронизливого і водночас спокійного мелосу, досить зневажливого ставлення чумаків до себе і, навпаки, крайньої поваги до трудяг-воликів”. Немов на підтвердження цього бачимо шанобливо сакралізований художником образ вола у центрі композиції.

Українська пісня — це найвищий вияв національної душі з її глибиною, сакральністю й красою. Це до кінця не збагнений Космос. Чотири візії Всесвіту української пісні — на графічних аркушах Миколи Кочубея.

Тиміш ЛЯЦУК, м. Київ

Святий Павло, доводячи потребу молитися рідною мовою, повчав: “Коли я молюся незнайомою мовою, то хоч і дух мій молиться, але розум мій лишається безплідний”.

Коли ж у мистецтві домінує розум, а духу нема — твір неповноцінний. А коли він наповнюється духом — емоційна сила твору виростає, і ми споглядаємо картину, навіть не вникаючи в зміст, переповнюємося настроєм і проникаємось духовною енергією.

Ця ознака притаманна картинам Валерія Франчука — вщерть! З часом зміст творів призабувається, але дух, енергія, яку випромінювали картини, живе.

Знакові й вражаючі персональні виставки були у В. Зарецького, Ф. Гуменюка, В. Задорожного, А. Антоноука, Т. Яблонської. До них за силою враження і захоплення приєднує виставку Валерія Франчука “Дзвони пам’яті”.

До цієї виставки я наче не помічав, не виділяв Валерія Франчука із маси художників, може, лише трохи довше споглядав його картини. “Дзвони пам’яті” починалися у двох невеликих залах. Проходивши ними, наче серед благодатного вогню, який випромінювали картини, а в більшій залі картини вибухали протуберанцями. Трагічну тему сприймаєш, як оптимістичну тра-

гедію, бо вона сповнена сонячними барвами, якими багата наша земля.

Здається, таке диво міг створити лише український художник, переповнений по вінець Українським духом.

Згадаю картину, де зображено жінок. Голод зробив їх однаковими за віком. Вони змарніли й виснажені. Життя в них ледве жевріє, а вони співають! І лише в очах — вогники. Співають, бо тіло смертне, а дух невмирущий.

З давніх-давен у мені живе переконання про велич українського мистецтва і всієї культури — від витоків до сьогодення. Правда, в одній зі статей про соцреалізм (в ньому вбачаю чимало здобутків) проїнявся думкою, що в сучасному живописі якщо не занепад, то застій. Творчість Франчука подолала мій скептицизм і вселила надію, що український живопис розвивається і висуває на чільні місця талановитих творців попри той сурогат, який нині прославляють борзописці від “мистецтва”.

Якщо під час духовної тиранії український живопис збагатився шедеврами, то й “жовтий диявол” не подолав справжнього художника, переповненого любов’ю до рідної землі та спраглою бажання опівати її красу.

Франчук навчався на графічному факультеті. Але не всі ті, хто вчився на живописному, — живо-

КІЛЬКА СЛІВ ПРО ЖИВОПИС ВАЛЕРІЯ ФРАНЧУКА

писці. Живопис — від Бога. Дав Бог талант — працюй, і вродиться.

Художник сповнений енергії й жаги до праці. Його девіз — жодного дня без мазка. Після зимової він організував ще дві виставки з нових творів (пейзажі), де яскраво виявилася ще одна грань його таланту — щирий ліризм.

Писати про живопис — те саме, що й про музику. Музику треба слухати, а живопис — бачити, і ніякі слова не замінять тієї енергетики, яку випромінюють фарби чи звуки.

Живопис Франчука неможливо оцінити однією чи кількома картинами, потрібно дивитися його виставки, і якщо у вас є хист до прекрасного, ви будете зачаровані. Це художник не лише невгамовної енергії, а й сильної волі, тому його не можуть здолати ні несправедливий осуд, ні щира похвальба. Вірю, що сйиво Шевченкової медалі на грудях не засліпить його.

МИТЬ ВІЧНОСТІ

Ольга ЧОРНОБРИВЕЦЬ

В Рапалло, у провінції Генуя, за підтримки прем’єр-міністра України Юлії Тимошенко і Посольства Італії в Україні відбулася виставка художника Валерія Франчука.

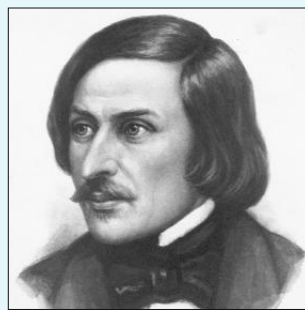
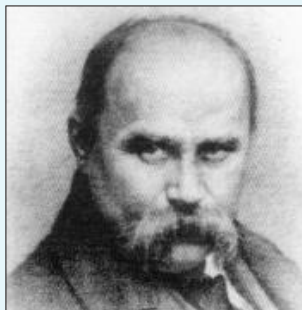
Побачити у виставковій залі полотна, на яких зображено рідну землю, її простори, історію, передано дух її народу для емігранта — незабутнє враження, ніби несподіване повернення до себе. Раптово з італійського бруку занурюєшся у глибину власної душі, відчуваєш своє коріння і відроджуєшся. Валерієві Франчуку вдається втілити на полотні своє творче кредо: “Я творю для того, щоб люди не забували, що у них є душа, і кажуть, вона — вічна...”

СЛОВО ПРОСВІТИ

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Микола Гоголь і Тарас Шевченко... “Обидва письменники були пророками, обидва створили свої міфи про Україну, але для одного з них вона була (і завдяки його зусиллям дедалі більше ставала) казкою, а для другого — водночас і відправною позицією, і метою суспільного й особистого життя...”

Статтю професора Володимира Войтенка на цю тему читайте в наступному числі.

ДРЕВО НАШИХ БАЖАНЬ

Женя Руденко

Валентина ДАВИДЕНКО

Колись я написала вірш про батумський дельфінарий за асоціаціями своєї подорожі. “Може, в тому вони і рідні, що молоді” — це про волелюбну об’єднуючу рису маленького дельфіна й дівчинки, яка одна серед глядачів раділа його непокірливості. Густий екзотичний напій атмосфери цієї маленької країни мав смак романтики, суворого аскетизму і мужності, вплавлених у характері через вікову боротьбу за свою віру й батьківщину. А ще природна щирість і простодушність, яка дозволяла грузинам самим усміхатися над своїми особливостями у талановитому кінематографі й зачаровувати світ неповторним мелосом, і тремко зітхати біля сюжетів, написаних великим майстром на кухонних клейонках. І я майже не здивувалася розповіді, що у молодій сім’ї української журналістки і грузинського урядовця маленький син Миколка від народження виразно наспівує якісь мелодії й ніколи не вередує, якщо йому вмикають музику над коліскою. Моя приятелька саме тоді й шукала для нього диск з українськими колісковими. А недавно Женя Руденко — мама Миколки — прилетіла з сином до Києва за ніч до того, як поблизу аеродрому в Грузії впали бомби. Нині вона дізнається про всі новини телефоном і може зіставляти, що пишуть про події в Грузії українські колеги і як воно насправді.

— Мене вразила гостинність цього народу. Колись я вперше прилетіла в Тбілісі

пізно вночі, гадала, що заважати людям, але мене зустріли накритим столом з фруктами, вином. Там завжди дуже раді гостям, їх пригощають, чим можуть. Я приїхала в Тбілісі два з половиною роки тому, Грузія ще не повністю відновилася після війни, мені говорили: “Куди ти їдеш, там все зруйновано!” А я побачила прекрасну природу, набережну зі старовинними церквами IV, VI, VII століть. Усі їх підсвічують, це мало дуже красивий вигляд, а крім того, ще й природа, гори.

Ще зовсім недавно Грузія пережила цю війну, коли грузини змушені були залишити територію Абхазії й поїхали до Тбілісі. Вони зараз живуть у горах, це околиця Тбілісі. А коли сталася трагедія, то на державні дачі поселили біженців. Спершу тимчасово, але це триває досі. І дівчина, біженка з Абхазії, якій 21 рік, сказала мені: “Ідьте до Києва, бо це не твоя, а наша війна, ми повинні її прожити”. Я кажу: “А ти не боїшся? Ти ж зовсім молода”. (Вона ще вчилася в Італії, могла б повернутися туди, навчатися). “Ні, це моя країна, я маю її підняти, я маю надію повернутися до Абхазії”. Для мене це було справжнім відкриттям. А її молодший брат казав: “Якщо треба, я сам піду воювати, щоб повернути свою землю”.

Саму країну розділено на регіони. В кожному, а їх майже десять, інша народність: мігрели, осетини тощо зі своїми звичаями, мовою, є дуже багато діалектів. Вони закорінені в свою ментальність і великі патріоти. Грузинська мова основна в державі, немає проблеми другої державної. Там теж вивчають іноземні мови, але всі спілкуються між собою лише грузинською. Ми слухаємо багато європейської музики, для них основна — рідна. Це нормально — їхати в машині й

слухати грузинські пісні. На вечірках грає грузинська музика, дівчата починають танцювати дуже цікаві грузинські танці, бо в дитинстві майже всі вчаться національних танців і потім намагаються показати, хто з них краще танцює. Дуже оригінальні рухи руками, якщо не знаєш і не вивчиш, то важко повторити.

У Грузії популярне мистецтво емалі й тканина вовна, грузинською — тека. Раніше мистецтво емалі використовували лише в іконах. Грузини — дуже віруючий народ, вони пишуться тим, що зберегли православ’я. Стверджують, що все життя воювали за свою маленьку країну, свою релігію. Нині багато дівчат носять прикраси з емалі — каблучки, сережки. Вручну виготовляють тканину з вовни, пофарбованої натуральними фарбами. Все це в цікавому поєднанні кольорів.

дуже вдало. Тепер мій син, співаючи українських пісень, повторює рухи, як у грузинських танцях, або навпаки — наспівує грузинські мелодії.

На жаль, нині настрої доволі сумні, хоч грузини були й залишаються оптимістами, кажуть, що повернуть свої території.

— За цієї ситуації, де свою гру ведуть політики, чи не здається Вам, що саме колеги-журналісти, які спотворено подають істину, призводять до того, що в основній масі народ, довіряючи друкованому слову чи телебаченню та радіо, втягнутий в інформаційну війну?

— Коли тривали бойові дії, дуже важко було зрозуміти, де правда. Тому що росіяни показували одне, грузинське телебачення протилежне, українці намагалися маневрувати, але свіжі сюжети деяких масмедіа приймають бік Росії. Це впливає навіть на ставлення народів одного до іншого. На жаль, об’єктивність не стала нормою в журналістиці.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Валентина ДАВИДЕНКО

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Перший заступник
головного редактора
Ніна ГНАТЮК
279-49-47

Заступник головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ літератури
Уляна ГЛІБЧУК
270-55-57

Відділ мови
Святослав МІЗЕРНЮК
279-39-55

Відділ просвітницької роботи
Надія КИР’ЯН
270-55-57

Відділ коректури
Олена ШУЛЬГА
278-63-69

Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Інтернет-редактор
Євген БУКЕТ
279-39-55

Черговий редактор
Надія КИР’ЯН

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org.ua

Видруковано з готових
фотоформ на комбінаті
“Преса України” у середу.
Зам. № 3301235
Наклад — 20000

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.
Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов’язкове.

Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617
Передплатна ціна, враховуючи
поштові послуги:
на місяць — 3,94 грн.
на 3 місяці — 11,32 грн.
на 6 місяців — 21,64 грн.

4 820095 780016

Дмитро ПАВЛИЧКО

Панове товариство! Насамперед від імені Президії Української Всесвітньої Координаційної Ради хочу підтримати традицію Світового Конгресу Українців проводити свої з'їзди й зібрання в Україні. УВКР і СКУ — організації з тототними завданнями: зберігати й розвивати національну ідентичність зарубіжного українства та допомагати українському народові зміцнювати свою державність, піднімати міжнародний авторитет України. Для УВКР Світовий Конгрес Українців — найважливіша організація, діяльність якої проникає в усі наші плани, і майже все, що УВКР не спроможна виконувати через відсутність своїх низових структур, виконує СКУ. Отже, було б добре, якби УВКР та СКУ почали працювати разом, а задля цього виконавча структура, екзекутива СКУ, повинна мати своє постійне представництво у Києві. Ми маємо привчати світове українство до того, що його центр — не міста за океаном, а Київ. Нам було б набагато легше впливати на діяльність уряду, парламенту, Президента, щоб вони нарешті зрозуміли, яка важлива і всеосяжна залежність України від української планетарної діаспори як донора нашого державного й духовного життя.

Незаперечна правда, що відновлення Української держави 1991 року стало можливим значною мірою завдяки українцям Західного світу, завдяки СКУ, який на першому з'їзді 1967 року поставив за мету визволення українського народу з-під комуністичної планетарної корми. Залежність України від своєї діаспори не зменшилась, а збільшилась за нових обставин, коли наша держава долає труднощі економічного розвитку й переживає становлення і в історичному, і в сучасному політичному розумінні як частина Європи.

Нині в країнах Європейського Союзу живе понад три мільйони українців, які зі стану заробітчан переходять до категорії помітних громадян країни нового поселення. Вони здобули пошану народів, серед яких живуть, і в цьому подібні до наших впливових національних меншин у Канаді, США, Австралії, Латинській Америці.

Кожна сучасна держава, а тим більше Україна, живе не лише на своїй юридичній території, у своїх кордонах, бо кожна має свій народ, розсіпаний по всій землі. А кожне українське серце, хоч би де воно було, — це жива територія мови, культури, духу, а отже, й української державності. Українці Західної Європи — це незамінний і потужний чинник здобуття Україною членства в НАТО та Європейському Союзі.

Та чи розуміє українська політична еліта значення нашої діаспори? Ні, не розуміє. Президія УВКР зверталася до тих, хто формував перед виборами до Верховної Ради 30 вересня 2007 року списки майбутніх депутатів, пропонуючи внести до них прізвища трьох громадян України, які перебувають на заробітках за кордоном. Нас не почули. Відомо: до італійського парламенту обирають своїх представників італійські громадяни в Канаді й США. У нашій країні така практика неможлива, бо депутатами Верховної Ради не можуть бути люди з подвійним громадянством. Але громадяни України, що перебувають роками за межами нашої держави, повинні мати право бути обраними до Верховної Ради.

Зверніть також увагу на паспорт закордонного українця, який нічого не означає, а лише засвідчує, що дана особа української на-

ціональності. Звертаюся до Верховної Ради з пропозицією ухвалити закон, за яким власник того паспорта має право на конкретну, хай навіть незначну пільгу від Української держави. Це можуть бути нижчі ціни на український транспорт, на українські книжки, нижча плата за освіту в українських вищих навчальних закладах.

У червні цього року Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків із діаспорою Національного університету “Львівська політехніка” під керівництвом Ірини Ключ-

ковської організував конгрес “Діаспора як чинник утвердження держави України у міжнародній спільноті”. У конгресі взяло участь понад двісті представників українських закордонних громад. Порушено й продискутовано десятки питань, написано звернення до нашого уряду з конкретними пропозиціями щодо розвитку освітніх та культурних українських осередків і закладів за кордоном, глибоко проаналізовано те, чого потребує діаспора від України для свого нормального життя. Звертаюся до уряду України з проханням: заснувати інститути, схожі на львівські, в університетах Донецька, Харкова й Одеси. Потрібно, щоб проблеми діаспори вивчали і знали не лише у Львові, а й на сході та півдні України, бо таке знання працюватиме на єдність регіонів нашої держави. Адже наша діаспора, незважаючи на своє західноукраїнське і східноукраїнське походження, створила за океаном і створює над Середземним морем культурну, мовну і навіть релігійну національну цілісність, шануючи співдружність Православної та Греко-Католицької Церков. У Львові були люди з Канади, Америки, Росії, Казахстану; не було тільки запрошених і важливих гостей із Києва, які доручили своїм чиновникам вітати конгрес, забувши, що в Україні вже за радянських часів ми наслухалися безпредметних привітань “згори”.

Отже, було продемонстровано байдуже ставлення державного Києва до свого обов'язку не лише хвалити, а й засвічувати думками зорі космосу українства. Але для мене як голови УВКР це не новина. УВКР — це райська птаха, яка має крила, але не має ніг. Не має не те що в обласних центрах, а навіть у столиці своїх низових осередків. Нам виділяють невеликі кошти тільки на проведення заходів, а якщо комусь із УВКР потрібно поїхати до Португалії чи Казахстану, — проси кошти де хочеш, або проси-ся, як це мені вдавалося двічі, до

почту Президента України, який відвідує певну країну.

Не збагну, чому “Полонія” — польський аналог УВКР — одержує від держави 57 мільйонів доларів на рік, має 97 співробітників, буде комплекс польського університету у Вільнюсі, польські школи в Україні, а я приїжджаю до українських зарубіжних громад без копійки і проголошую патріотичні промови, як бідний ребе, якого ніхто не хоче слухати. Знаю, що Україна через свою дипломатичну службу, міністерства освіти й культури допомагає діаспорі, витрачає мільйони гривень, і це добре; але УВКР так само повинна мати кошти на цю допомогу, бо інакше ми своїх завдань виконувати не зможемо. Попри наші звернення з цього приводу до Верховної Ради, асигнування на діяльність УВКР щороку зменшують.

Хочу звернути увагу з'їзду на сумний факт. За роки незалежності українська влада жодного разу не потурбувалася експортом національної культури і насамперед видатних творів українських письменників. Як Посол України в Польщі я був свідком того, що Німеччина щороку оплачує переклади й видання принаймні п'ятдесяти книжок німецьких авторів польською мовою. А в українському бюджеті зовсім немає статті на видання українських філософів і

лівській нагороді, для зарубіжних діячів різного профілю, які зробили видатний внесок в утвердження й розвиток української культури й державності. Такі люди є в багатьох країнах (наприклад, в Росії — Тетяна Яковлева, яка написала правдиву монографію про Івана Мазепу, а в Америці — Збігнев Бжезинський, що послідовно підтримує Україну своїми політичними виступами).

Зрозуміло, що українці світу як живі клітини української державності вимагають від Вітчизни уваги до себе, але понад усе вони прагнуть, щоб Україна була українською. Вони можуть пробачити нашим лідерам невірність у багатьох другорядних питаннях, але не зможуть ніколи виправдати чвари між ними, які послаблюють нашу державу та роблять її легкою здобиччю ворога. Думаю, тільки через непорозуміння між вождями нам бракує політичної волі, щоб заборонити в Україні трансляцію закордонних телеканалів, які виступають проти цілісності Української

Український дім

рез непорозуміння між урядом і Секретаріатом Президента. У цей тривожний час російської агресії проти Грузії ми повинні сказати голосно про те, що говоримо нишком, боячись торкатися до рани, яку жадаємо, та не вміємо загоїти. Нема сумнівів, що непокірна й гаряча опозиція в Грузії до президента, яка змусила його піти на позачергові президентські вибори, а після успішних для Саакашвілі виборів проводила масові демонстрації та мітинги проти нього, давала надію агресорам на громадянську війну між грузинами. Але грузини об'єдналися, парламент хоч бачив за вихід Грузії з СНД, хоч би що надалі сталося, національні інтереси перемогли дріб'язкову міжпартійну ворожнечу, переміг і перемагатиме грузинський народ.

З поведінки базованого в Україні російського Чорноморського флоту, із заяв російських шовіністично налаштованих політиків видно, що Україна може стати наступним полігоном для російської зброї. “Загроза територіального суверенітету будь-кому — це загроза нашому територіальному суверенітету”, — сказав Віктор Ющенко. Українська держава в небезпеці. Тому, доки прокинеться Верховна Рада, пропоную нашому з'їздові, який має статус світового парламенту українців, схвалити звернення до урядів та парламентів країн НАТО й Європейського Союзу із закликом відвернути від нашої країни загрозу нападу Росії. Але відвернення цієї загрози лежить і на нас. Невже наші високі урядовці й політики не об'єднуються, не позамуровують щілини між собою, куди ворог уже закладає смертельні міни? Ми вже побачили, що наша парламентська опозиція вважає зовнішню політику України некомпетентною, бо ми стали на боці малого, а не великого брата.

А нам, українцям світу, належить всією душею підтримати Президента України за його сміливу й чесну позицію, за політику не лише компетентну, а й глибоко продуману, яка перебуває на рівні історичної боротьби наших національних пророків, князів і гетьманів, Української Народної Республіки та УПА. Віктор Ющенко на сцені в Тбілісі постав таким, яким був на сцені помаранчевої революції в Києві, а Юлія Тимошенко явила спокій, посилала допомогу Грузії й своєю діяльністю була поруч із Президентом. Звинувачення Юлії Тимошенко в зрадництві бездоказові — спецслужби Росії розраховували на поглиблення ворожнечі між Президентом і прем'єром.

Прагнемо, щоб відзначення 17-х роковин відновлення нашої держави стало початком нашої принципово нової історії, коли в ім'я української національної ідеї об'єднуються наші провідники, помаранчеві та біло-сердечні знамена, всі українські серця під єдиним синьо-жовтим прапором! Слава Україні!

Нотатки зі з'їзду СКУ читайте в наступному числі.

ТРИВОЖИТЬ І БОЛИТЬ

Виступ на з'їзді Світового Конгресу Українців 20 серпня 2008 року

Учасники з'їзду

письменників мовами світу. Наші урядовці думають, що експорт українського збіжжя, заліза, хімічного продукту, військового спорядження підніме наше міжнародне значення до такого рівня, як твори Шекспіра чи Гете піднімають значущість Англії чи Німеччини. Наші зарубіжні прагнення сконцентровано на економіці, а тим часом нас, українців, сприятимуть не за якостями нашої сталі (бо незгіршу крицю і Захід виробляє), а за якостями духу, ініціативного філософського мислення, нашої трагічної долі й боротьби за свою національну гідність і самостійність.

Звертаюся до Президента Віктора Ющенка з пропозицією заснувати в Україні Інститут Івана Франка з міжнародними повноваженнями, які мають Інститут Гете у Німеччині та Інститут Сервантеса в Іспанії. Інститут Франка мав би одержувати кошти від держави і від добровільних українських громадян на переклади й видання українських авторів мовами світу. Прошу заснувати Міжнародну премію імені Івана Франка, за фінансовим вмістом рівнозначну Нобе-

держави, ведуть антиукраїнську пропаганду, створюють атмосферу геноциду для української мови й культури. Ворожі зарубіжні масмедіа почуваються у нас, як удома, а тому нині на кожен примірник українськомовної газети видають десятки примірників російськомовних, і лише одна десята, а то й двадцята накладу книжок у нас українськомовна. Російські видавництва закидали нас своєю продукцією; це культурна агресія, яку можна і треба зупинити податками за право бути на українському книжковому ринку. Розгнуждана демократія й так звана свобода слова в інтерпретації заїжджих метких майстрів вульгарної журналістики плюгавить українську історію, придумуючи галерею великих українців на чолі з Леніним. На теренах нашого північного сусіда активістів української діаспори відстрілюють, а в наших західних сусідів активно відтворюють агресивне москвофільство під виглядом русинства.

Нас тривожить і болить політичний хаос, який охопив демократичну коаліцію в парламенті че-

СКАНДАЛ ДОВКОЛА «ВЕЛИКИХ УКРАЇНЦІВ»

Петро АНТОНЕНКО

Не вщуває політично-медійний скандал довкола телевізійного проекту каналу “Інтер” “Великі українці”. Одразу після фіналу керівник проекту відомий тележурналіст Вахтанг Кіпіані виступив у пресі з публічним викриттям махінацій довкола цього проекту, які вчинили керівництво каналу і політики, що стояли за ним. Він заявив, що у фіналі проекту застосували масові фальсифікації, щоб не допустити перемоги в конкурсі Степана Бандери. Тобто в останній момент на кошти одного з банків надіслали сотні тисяч sms-повідомлень із мобільних телефонів на користь Ярослава Мудрого, який і посів перше місце. В організації афери було звинувачено нардепа-регіонала Дмитра Табачника. А почесний президент того банку — недавні кандидат від регіоналів на посаду мера Києва Василь Горбаль. Звичайно, Горбаль, як і його банк, відкидають звинувачення. Банк подав на Кіпіані позов до суду з вимогою довести, що саме він фінансував цю аферу й використав базу даних клієнтів.

Тож події набувають міжнародного розголосу, бо канал “Інтер” проводив конкурс, скориставшись дозволом англійського телебачення, яке й розробило проект. Тепер порушують питання про відповідальність українського каналу перед англійцями за компрометацію ідеї проекту.

Центральне правління Всеукраїнського товариства “Просвіта” звернулося до Президента, уряду й парламенту з пропозицією позбавити канал “Інтер” ліцензії на мовлення, а також запропонувало, щоб британський канал Би-Би-Си провів власне розслідування цієї телеафери.

Якщо вже організатори проекту мотивували його потребою “відкрити нам нашу історію”, то для цього є безліч інших способів, аніж недоплати шоу. Але української історії на наших телеканалах чомусь не було

й нема. Тож не випадково шоу обернулося масштабним скандалом.

І я не здивувався, побачивши у Верховній Раді проект постанови про створення Тимчасової слідчої комісії парламенту з розслідування порушень прав телеглядачів, а також норм законів України “Про інформацію” та “Про телебачення і радіомовлення” під час телепроекту “Великі українці”.

Ольга Герасим'юк

Вахтанг Кіпіані

Проект постанови внесли депутати О. Герасим'юк, С. Курпіль, Т. Стецьків, Р. Князевич, В. Каськів. Головою комісії запропоновано призначити Ольгу Герасим'юк. Щоб з'ясувати деякі моменти, я вирішив поспілкуватися з Ольгою Володимирівною, яку широкий загаль знає не лише як депутата парламенту від “Нашої України”, а насамперед, як тележурналістку.

— **Пані Ольго, що спонукало ініціювати створення такої парламентської слідчої комісії?**

— Реакція телеглядачів, які були обурені тим, як з ними велися. Адже проект оголосили як великий національний і мало не головний проект року, щоб об'єднати країну довкола такого вибору. Глядачі активно брали в ньому участь. А потім з'ясувалося, що може просто прийти політик і своїми фінан-

совими можливостями змінити перебіг голосування. Ідеться не про те, хто переміг, а хто ні. Ідеться про порушення прав споживача, порушення законодавства про інформацію, про телебачення. Все це ми хочемо розслідувати. Наші співвітчизники нині залежать від засобів масової інформації. І коли політизують такий проект, то це прикро. Коли політична сила прагне похвалитися своїми фінансовими можливостями в цій країні, глядача це обурює.

— **Ви маєте на увазі заяви Кіпіані?**

— Його також. Він там працював, знає ситуацію. Ми його запрошуватимемо для з'ясування справи. Але передусім нас цікавить глядач.

— **Проект задумували нібито для того, щоб показати нам нашу історію. Але невже лише такими методами її треба нам відкривати?**

— Чому ця комісія важлива? Ми повинні взятися нарешті за наш інформаційний простір. Адже наші телеканали здебільшого не працюють як українські. Діють як спосіб заробляння грошей, хоч працюють у нашій країні. Але їм доводиться постійно нагадувати, що не можна маніпулювати, треба мати відповідальність перед суспільством, прислухатися до його інтересів. Якось я запитала в одного маніпулятора після його чергового “фінта” на телебаченні: “Чи твої діти дивляться те, що ти робиш на телебаченні?” А він каже: “Я своїх дітей до телевізора не пускаю”. Тому ця комісія має й певну стратегічну мету.

— **Цього проекту постанови не встигли проголосувати, і питання, як і багато інших, відклали до наступної сесії, до вересня.**

— Ми плануємо довести справу до кінця, тобто створити комісію й провести розслідування. Водночас як депутати не гаємо часу і збираємо потрібні матеріали, ведемо підготовчу роботу.

З проведенням парламентського розслідування справді доведеться зачекати. Але вже те, що махінації від історії та їхніх наймитів у засобах масової інформації можуть притягти до відповідальності, вселяє надію.

«ОДНОРУКИ БАНДИТИ» В ТЕЛЕЕФІРІ

Григорій ЗАСЛАВЕЦЬ

На одному з каналів симпатична білявка емоційно закликала дзвонити до неї в студію, бо їй дуже кортить віддати Вам зайві їй кілька тисяч гривень. Виявляється, треба лише відгадати потрібне слово за умовами інтерактивної гри “Дзвінок Фортуни”.

За своєю складністю завдання дорівнювало запитанню “Яка перша літера в українському алфавіті?”, але нечисленні додзвонювачі не могли дати правильної відповіді. Заклики спокушали, і я зателефонував у студію.

Чоловічий голос повідомив, що з'єднання з ведучою коштуватиме 5 гривень, і отримавши мою згоду на участь у грі, підключив мене до ефіру. Але замість приємного жіночого голосу в слухавці почулося механічне “Почекайте, будь ласка, зараз Вас з'єднають...” А в цей час ведуча на телеекрані ні з ким не спілкувалася. Але ж тарифікується кожна секунда! Тож вирішив покласти трубку.

Телевізора не вимкнув, щоб довідатися, чим завершиться гра. Упродовж 30 хвилин у студію було два дзвінки (думаю, організовані вмісно), але настирлива ведуча закликала дзвонити і забрати ще більший грошовий приз.

Дзвоню вдруге. Отримую механічну відповідь: “Вибачте, наш комп'ютер Вас не вибрав”. Цього було досить, щоб, пожертвавши не зайвими кількома гривнями, зрозуміти механізм “лохотрону”.

Щоночі заклики телеведучої заманоють довірливих телеглядачів. Потім їм пропонують довго чекати обіцяного з'єднання. А гроші кладуть до своєї кишені.

Нині чи не половина центральних телеканалів має в ефірі такі “забави” на гроші. Прибутки, мабуть, значні, адже вартість хвилини ефіру на центральних телеканалах може сягати ста тисяч гривень. А якщо “Дзвінок Фортуни” в ефірі понад дві години щоночі, й це вигідно організаторам грошового шоу, то можна лише здогадуватися, скільки тих, які дзвонять у студію і, вхопивши облизня, сплачують за це чималенькі гроші.

Маю надію, що доки Національна рада з питань телебачення і радіомовлення наведе належний порядок у цьому “бізнесі”, втрачені мною гривні конвертуються в інформацію, яка допоможе читачам не вскочити у таку телехалепу.

ВІЧНА ЗАГАДКА ЛЮБОВІ

Степан Бандера — онук

Олена ШУЛЬГА
Фото Андрія САМІЙЛЕНКА

Спекотного літнього дня у столичному кінотеатрі “Київ” зібрався клуб шанувальників справжнього світового й вітчизняного кіно “Сінематограф-3000”, щоб переглянути фільми українського сценариста Юрія Луканова “Три любові Степана Бандери” та “Хто ви є, містер Джекі?” — про дисидента Валерія Марченка. Організатори клубу “Сінематограф-3000” — очільники партії “Християнсько-Демократичний Союз”. Обидва фільми не нові, їх знято давно, але наше телебачення неохоче ставить у свої програми такі стрічки. Попри це суспільство відчуває потребу знати про знакові постаті в українській історії, яку десятиліттями викривлювали нав'язувані стереотипи.

На перегляд запросили онука Бандери Степана, який має канадське громадянс-

тво, але живе і працює в Києві, а також матір Валерія Марченка пані Ніну. Організатори перегляду заявляли, що у рамках заходу відбудеться творча зустріч із незалежним журналістом, автором ідеї та сценарію Юрієм Лукановим. Але Юрій не зміг взяти участі у презентації, бо перебував у Грузії, де тривали бойові дії. Попри те, що гості не змогли почути головного натхненника й виконавця, показ пройшов успішно. Президент кіноклубу Володимир Бойко говорив про те, що його мета — сказати українцям правду про Україну, адже наш інформаційний простір заповнено низькоякісними закордонними фільмами, які виховують молодь покоління на сумнівних цінностях.

Хоч це прикро, Бандеру бояться й досі, зробили з нього опудало, бо не знають головних віх його життя, не знають того, яким він був і за що боровся. У стрічці “Три любові Степана Бандери” використано унікальну хроніку воєнного і повоєнного часу, яка зафіксувала головного героя. Тут переплетено минуле із сучасністю. Сучасні зйомки відбувалися у Мюнхені, Лондоні й Галичині. Основна думка фільму — стосунки Степана Бандери із жінками. Тож творцям кінострічки вдалося показати його передусім живою людиною, якій притаманні високі й прекрасні почуття. Голова партії “Християнсько-Демократичний Союз” Володимир Стретович зазначив, що, якби розмовляв із Юрієм Лукановим десять років тому, то пропонував би, щоб у назві фільму йшлося не про три, а про чотири любові Бандери, адже головним у його житті була боротьба за незалежність України і патріотизм.

Із часу створення цього фільму минуло вже десять років, а мільйони україн-

Степан Бандера, Ніна Розстальна, Ніна Марченко

ських глядачів і не підозрюють, що є така стрічка. Тому ведуча Першого Національного каналу Наталія Розинська, яка була серед гостей, пообіцяла, що сприятиме тому, щоб канал включив цей фільм до програми мовлення. Не секрет, що досі Перший Національний ще не став нас правді національним каналом українців, хоч він один із небагатьох, який можна приймати у найвіддаленіших кутках України.

У стрічці “Хто ви є, містер Джекі?” йдеться про “заочну” — через листування — любов жінки з Міжнародної Амністії голландки Джекі Бар'є і в'язня сумління Валерія Марченка. Цього талановитого публіциста, перекладача, науковця тогочасна система звинуватила в антирадянській діяльності й ув'язнила. Він відбув шість років таборів і два — заслання. Другий термін — десять років таборів суворого режиму став для Валерія смертним вироком. А найбільшим злочинцем цього молодого талановитого журналіста було те, що він любив Україну, життя і не прощав підлоти. Картина відтворює драматичні етапи життя Валерія Марченка крізь призму його стосунків із дівчиною з Голландії.

Головна думка обох фільмів, що об'єднує їх, — любов як земне почуття.

Вона окрилює, творить дива, рухає історію вперед. Але є ще одна любов — до Батьківщини. Саме вона — єдина провина героїв обох кінострічок Юрія Луканова. Це стрічки, які вимагають подальшої роботи думки, залишають простір для роздумів і бажання дізнатися більше.

Переглядаючи такі фільми, наближаємося до правди, пізнаємо нашу історію об'єктивно, тому дуже важливо, щоб їх могла побачити якнайбільша кількість глядачів.

ДРОТОВЕ РАДІОМОВЛЕННЯ У КОНТЕКСТІ ВЛАДНИХ ЧВАР

Відкритий лист Президентові України Віктору Ющенку, голові Верховної Ради України Арсенію Яценюку, прем'єр-міністру України Юлії Тимошенко

Василь ЛИЗАНЧУК,
доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри радіомовлення і телебачення Львівського національного університету імені Івана Франка, заслужений журналіст України, академік АНВШ України

Чи можна було обмежити жорстоко-трагічний удар стихії в західноукраїнських областях? Безперечно, так! До найважливіших попереджувальних інформативних чинників належить д्रो́тове радіо, знищення якого, на превеликий жаль, триває в Україні. З 19 мільйонів радіоточок, які функціонували на початку 90-х років минулого сторіччя, нині діє лише приблизно 5 мільйонів. Кількість їх без упину зменшується.

У багатьох селах, які найбільше постраждали від повені, д्रो́тове радіо уже кілька років не працює. Наприклад, моїх односельців із Ганева Коломийського району Івано-Франківської обл. понад 10 років тому позбавили можливості слухати прекрасні передачі Національної радіокомпанії України, Івано-Франківського обласного та Коломийського районного радіо. Зрозуміло, що вони також не мали змоги почути оперативну інформацію про наближення руйнівної повені. Зненацька 70 відсотків сільських будівель опинилися у смертельному полоні стихійного лиха. Чого тільки не забрала збурена вода!

Хто скаже, що дешевше — підтримувати функціонування д्रो́тowego радіо чи відновлювати поруйновані повеневою стихією господарства? Ще 15 листопада 2001 року президент України Л. Кучма, виступаючи перед працівниками радіо, телебачення і зв'язку, наголосив, що д्रो́тове радіомовлення, на базі якого, до слова, будують систему оповіщення цивільної оборони, сьогодні в незадовільному стані. На 100 сімей в Україні припадає лише 40 радіоточок.

Під час драматичних для мешканців Суходольська Луганської області днів (масове за-

хворювання на вірусний гепатит через брудну воду) прем'єр-міністр В. Янукович запевнив, що д्रो́тове мовлення як один з основних засобів оперативного повідомлення населення про виникнення надзвичайних ситуацій, про загрозу безпеці або життю людей буде скрізь в Україні відновлено.

Обурювався руйнуванням мережі д्रो́тowego радіомовлення голова Верховної Ради України В. Литвин. Говорили-балакали про важливість цієї інформаційної системи депутати. Було чимало публікацій у пресі, виступів по радіо на захист мережі д्रो́тowego мовлення.

З 1997 року пишу відкриті листи Президентові України, голові Верховної Ради і прем'єр-міністрам України: “Не руйнуймо мережі д्रो́тowego радіомовлення!”, “Чому триває знищення д्रो́тowego радіо?”, “Відновімо ж нарешті мережу д्रो́тowego радіомовлення!”, “Збережімо голос держави”, які опублікували газети “За вільну Україну” (13 листопада 1997 р.), “Тижневик Галичини” (14 листопада 1997 р.), “Літературна Україна” (18 грудня 1997 р.), “Говорить і показує Україна” (29 січня 1998 р.), “Час/Time” (2—8 квітня 1998 р.), “За вільну Україну” (18 червня 2002 р.), “Літературна Україна” (20 червня 2002 р.), “Молодь України” (20 червня 2004 р.), “День” (17 липня 2004 р.), “Молодь України” (27 травня 2004 р.).

Минають місяці, роки... Президенти, голови Верховної Ради, прем'єри, міністри, політики й політикини приходять і відходять, а комуно-радянська філософія байдужості “Після нас — хоч потоп” зберігається і цього року яскраво виявилася.

Замість того, щоб зупинити руйнування д्रो́тowego мовлення, не лише поновити, а й розширити колишню мережу, байдужі до української справи чиновники роздмухують тезу, що “брехунці”, “колгоспники” (так часто за радянських часів називали радіоточки) — атрибут більшовицької тоталітарної системи. До того ж,

мовляв, д्रो́тове мовлення, на відміну від ефірного, яке приносить значні прибутки, збиткове і не вписується в ринкові умови. Мабуть, суть не в цьому.

На Заході, де ринок давно править бал, виписано чіткі правила його поведінки: як тільки він вступає у суперечність з державними, а отже, національними інтересами, закони такого ринку в тій чи іншій сфері перестають діяти. В Україні ж телерадіоефір, за оцінками фахівців, на 90 % заповнений чужоземною агресивною, насильницькою, порнографічною масовою “культурою”, брехливою і цинічною рекламою. Велика кількість FM-організацій і телекомпаній, на відміну від д्रो́тowego мовлення Національної радіокомпанії, годує українських громадян спрIMITIVізованими витворами сурогатів, видаючи їх за модерне мистецтво. Пропагує “естетику зла”, денаціоналізує, тобто зростає, американізує і навіть африканізує дітей, підлітків, молодь. Псевдобізнесова, псевдоринкова політика, у якій застрягла переважна більшість радіотелеорганізацій, не допомагає утвердженню високих моральних, духовних, національних ідеалів, української патріотично-громадянської свідомості. Навпаки, велика кількість так званих рейтингових передач — витончений засіб масового психопротравування, нівелювання природної сутності українців, знищення культурно-національного життєвого середовища, історичної пам'яті, українського державницького духу, що загрожує безпеці української нації, держави. Це, по-перше, бо переважна більшість мешканців України позбавлена конституційного права на одержання правдивої різноманітної інформації з джерел національного д्रो́тowego мовлення. По-друге, українці, не отримують оперативних повідомлень про надзвичайні ситуації, бо в їхніх оселях сумно мовчать радіодинаміки. А тим часом на шкоду Україні та її громадянам триває укра-

їнсько-українська владна війна. Із драматично-трагічного історичного досвіду відомо, що у таких війнах не буває переможців. Українські внутрішні чвари тільки вигідні недругам, зокрема Росії, яка не відмовилася від поглинання України, а нині розв'язала війну з Грузією.

Отже, шановні пане Президенте, пане голово Верховної Ради України, пані прем'єр-міністре, якщо мислити патріотично, стратегічно, національно-державницькими інтересами, то потрібно негайно припинити владні чвари, водночас з іншими заходами щодо якнайшвидшої ліквідації наслідків повені та стихійного лиха байдужості, також відновити зруйновану (може, й умисно, щоб не чути було українського слова?) мережу д्रो́тowego радіомовлення. Зрозуміло, що це вимагає грошових витрат. Та кошти можна виділити, але треба відкинути байдужість, аполітизм, зневагу до інформаційно-національної безпеки України. Комуністична партія Радянського Союзу для реалізації своєї антинародної, протиукраїнської, антигуманної політики знаходила кошти, щоб скрізь було чути голос Кремля. Українська держава також може й у нинішній скрутний час роздобути гроші для того, щоб у кожній оселі працювала радіоточка, доносила до серця людей суть української національної ідеї. Нехай цей “анахронізм більшовицької епохи” попрацює на утвердження української України. Адже кабельне телебачення в Україні бурхливо розвивається чи не тому, що за змістовим наповненням воно не українське?

Повсюдне відновлення поруйнованого д्रो́тowego радіо, його розвиток у рамках Національної радіокомпанії як основи майбутнього суспільного радіомовлення — це захист інформаційного простору в Україні, що означає боротьбу за душі й серця людей, за ринок, за капітал, за добробут, за національну політику.

Розвиток національного телерадіопростору — одне з важливих завдань будівництва Української держави, утвердження мови, культури, духовності, незалежності, соборності. Для забезпечення культурно-духовних, інформаційних потреб громадян нагально потрібно розробити і профінансувати державну програму відновлення й розширення д्रो́тowego мовлення в Україні.

ЗАШМОРГ НА УКРАЇНСЬКЕ РАДІО

Людмила СТРИЖКО,
снт Іванівка
Херсонської обл.

Прочитала у числі 30 “Слова Просвіти” статтю Л. Даценка “Українське радіо все ще на нульовій позначці”. Вдячна за порушену тему і хочу долучитися до розмови про доцільність виходу в ефір на каналі Радіо “Культура” передачі “Здравствуй, Україна!”

Віднедавна, а саме з весни цього року, в нашому південному регіоні на решті з'явився радіосигнал (хоч інколи слабкий) каналу “Культура”. Дуже радію з того, бо передачі каналу духовного відродження стали моїми улюбленими, особливо прямоефірні, дискусійні, на мовну чи історичну тематику.

Коли вперше почула російську передачу “Здравствуй, Украина!” на УР-3, то відразу й не зрозуміла, кому її адресовано й навіщо. Відверто антиукраїнські коментарі до подій в Україні шокували мене.

Я вважала, що потрібна передача, заснована на обміні, на паритетних засадах. Вона повинна насамперед розповідати про життя української діаспори Росії чи про мистецькі досягнення діячів сучасної Росії. Але чи потрібно російському каналу безкінечно ностальгувати про втрату “большой Родины” і нетолерантно оповідати про сучасну Україну? Не почула у цій передачі доброзичливого ставлення до української нації: мене це ображає. Тому не вмикаю радіо, коли “Голос Росії” транслює цю передачу.

Дуже прикро, що Українське радіо втратило інформаційний простір на теренах держави.

Молодь, переважна більшість міського населення його зовсім не слухають. Такі, як я, старші люди, пенсіонери, ще мають потребу в радіопередачах. Здається, що скоро радіомовлення українською витіснить у своєрідну резервацію масив російських станцій.

Гірко про це писати, але законопроекти на захист інформаційного простору запізнилися. Ще й не впевнена, що Верховна Рада їх ухвалить, а найголовніше — чи виконуватимуть?

Складається враження, що в Україні “агресивна російськомовність” вицікує, коли зміниться влада і коли настануть сприятливі часи, щоб домогтися офіційної двомовності й можна буде не вивчати української мови. На це в українському радіопросторі активно працюють безліч російських каналів, таких як “Голос Росії”.

Фото Олеся Дмитренка

Леся СТЕПОВИЧКА

Анатолій Фоменко — продовжувач шляхетної справи таких катеринославських меценатів, як О. М. Поль, Д. І. Яворницький, Я. П. Новицький, М. В. Родзянко, М. А. Іваненко та інших, які зробили значний внесок у створення і розвій нашого історичного музею. І не лише Дніпропетровського.

Так, 1989 року професор-лекціонер Фоменко подарував Національному музею Т. Г. Шевченка у Києві колекційну підбірку з дореволюційних листівок, значків і філателістичних експонатів, присвячених Кобзарю. Коли в місті Палермо (Канада) згорів будинок-музей Т. Г. Шевченка і постало питання його відновлення, Анатолій Кузьмич переслав туди велику підбірку дореволюційних і радянських листівок, значків і маркованих конвертів, присвячених Т. Шевченку. Про цю акцію повідомляв часопис “Пам’ятки України” (№1, 1990).

Але по-справжньому “князівський дар”, що складався з 1600 експонатів, Анатолій Кузьмич зробив 1999 року музею “Літературне Придніпров’я” (відділення Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького). Варто згадати й подарунок 1990-го року “Будинку-музею Д. І. Яворницького” (відділення того самого історичного музею) власного примірника книжки історика-академіка “Запорожжя в залишках старовини й переказах народу”, яку з багатьма доповненнями Д. І. Яворницький підготував до друку. Нещодавно вона побачила світ у Дніпропетровську.

— Коли і чому Ви почали збирати Шевченкіану? — запитує у професора.

— Творчістю Т. Шевченка захоплювався ще з дитячих років. У нашій сім’ї завдяки батькам панувала атмосфера великої поваги до поета: ми мали в хаті “Кобзаря”, співали пісень на його слова, декламували вірші.

Потім я навчався в українській школі-семирічці в селищі при солеруднику ім. Тараса Шевченка (це на Донбасі). І сама школа також називалася іменем Великого Кобзаря. У найбільшому класному приміщенні та в актовій залі висів великий портрет Т. Шевченка, в коридорі школи була постійно діюча виставка, присвячена його життю й діяльності; щорічно активно відзначали дні народження поета, у підготовці й проведенні яких брали найактивнішу участь під керівництвом учителів учні всіх класів. Особливо запам’яталося мені святкування 125-річчя з дня народження Т. Шевченка (я тоді був у шостому класі). З яким ентузіазмом ми готувалися до нього! Робили для виставки малюнки із зображенням Тараса Григоровича та на теми його творів. Шкільний хор (я співав у ньому) розучував пісні на його вірші: “Як умру, то поховайте”, “Реве та стогне Дніпр широкий”, “Думи мої, думи мої” та інші.

А як урочисто відбувалося вшанування Тараса! Як натхненно ми співали й декламували його вірші! Хіба таке забувається?!

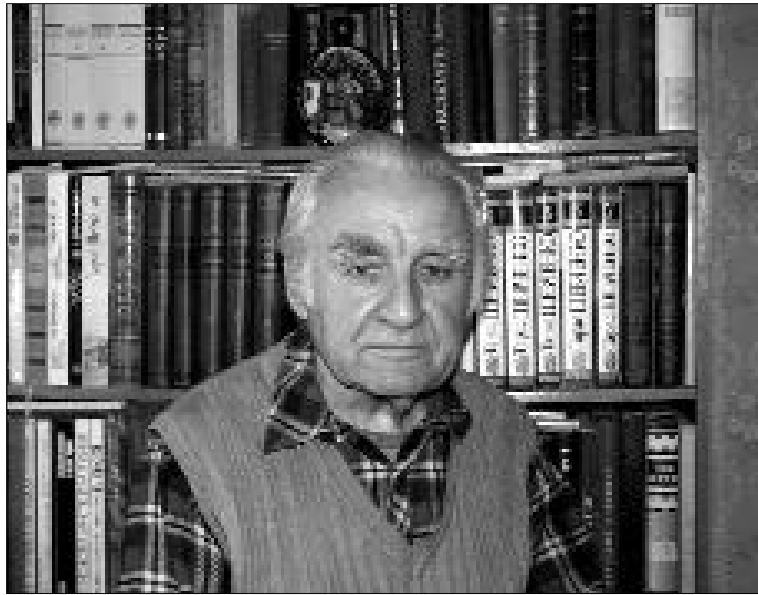
З великою вдячністю згадую нашого вчителя української мови й літератури Володимира Івановича Шапрана, який на уроках і засіданнях літературного гуртка розкривав нам виняткове значення Тараса Шевченка для України.

Слухаю Анатолія Кузьмича, таку споріднену душу, і згадую

своє дитинство. Другу і майже всю третю чверть навчального 1963—1964 років наша українська школа-інтернат № 5, що у Дніпропетровську, ходором ходила. Щодня після обіду третина школи — учасники хору (сто учнів від першого до восьмого класів) — збиралася в актовій залі, влаштовувалися на сцені, і розпочиналася репетиція літературно-художньої вистави. Ревлі тромбони і труби — то шкільний духовий оркестр готував ювілейну сюїту. Йшла підготовка до міжшкільної олімпіади, присвяченої 150-річчю з дня народження Тараса Шевченка. Ми співали

Та це ж про мене, про дідусе-ве-бабунине село, про Оріль! — збагнула я. Рідні були далеко, а стало так гарно на серці, так втішно від тих слів, від тої музики, ніби хтось рідний лагідньо по голівці погладив. Так я отримала першу ін’єкцію любові до римованого слова. І відчула: поезія — це порятунк, вона здатна відгородити й захистити тебе від сірості, самотності, буденності, від негараздів. З нею ти не сама. З нею я почала літати понад землею. Просто інші цього не бачили. Не всім діточкам легко давалося вчити вірші. “Це тому, що в них немає бабусі й дідуса у селі, і вони не

СВЯТИЙ ЧОЛОВІК, або ЗАХОПЛЕННЯ ПРОФЕСОРА АНАТОЛІЯ ФОМЕНКА

расом Григоровичем. Його портретів на стінах чимало.

Хвилюючись, гортаємо сторінки раритету — виданої 1886 року в Петербурзі книжки “Гайдамаки”, розглядаємо старовинні гравюри художника О. Г. Сластіона, профіль Кобзаря у домовині, читаємо передмову до поеми, написану Д. І. Яворницьким. Більшу частину свого життя Анатолій Кузьмич збирає все, що має стосунок до Тараса: його твори й те, що написане про нього, листівки, медалі, значки, поштові марки й марковані конверти, екслібриси тощо. Усе це колекційне багатство він накопичував не лише для власного інтелектуального збагачення, не для пихи і самозадоволення, а більше задля поширення Шевченкових дум, для популяризації Тарасового слова серед широкого загалу.

“Думи мої”, “Реве та стогне Дніпр широкий” та “Заповіт”. Директор школи, фронтовик Андрій Миколайович Павлов сам опікувався перебігом подій, бував на більшості репетицій, і горе було тому школяреві, хто без поважної причини пропускав це відповідальне дійство. На обласній олімпіаді ми отримали призове місце і увесь наш 5-А нагородили поїздкою до міста Севастополя. Так Кобзар посприяв мандрам дітлахів до Чорного моря, де ми теж виступали зі своїм шкільним репертуаром. Ніколи не забуду тієї кримської шевченківської весни...

Пам’ятаю, у першому класі нам задали вивчити вірш Тараса Шевченка. Я йшла коридором і бурмотіла собі під ніс рядки, які легко, ніби самі лягали на душу. Я насолоджувалася словами, їхньою мелодією, наче це була пісня:

...світає,
Край неба палає,
Соловейко в темнім гаї
Сонце зустрічає.
Тихесенько вітер віє,
Степи, лани мріють,
Меж ярами, над ставами
Верби зеленіють.

знають, що таке “степи, лани”, — думала я й літала. І вперше ті крила дав мені уривок із поеми Шевченка “Сон”. Перший доторк Тараса — а з ним і самого Бога — до моєї дитячої душі.

За віком дощ, а наша з професором розмова неспішно пліне далі.

— У ті далекі довоєнні роки я збагнув суть і велич Шевченка, його подвигу, здійсненого для нашого народу, для його духовного розвитку, — говорить професор Фоменко. — Саме тому, 1943 року ставши солдатом діючої Червоної армії, я взяв із собою з домівки найкращу реліквію — “Маленький Кобзар”, надрукований 1917 року в московському видавництві “Відродження” і придбаний мною в окупації на ринку міста Артемівська. Я його зберіг попри те, що “пройшов” зі мною через фронтові випробування (тяжке поранення, госпіталі тощо). А після війни я навчався в Київському університеті, який, як і дорога мені школа-семирічка, носить ім’я Т. Г. Шевченка. Ось тоді я почав, попри обмежені студентські фінансові можливості, збирати Шевченкіану.

— Ви передали Історичному музеєві ім. Д. Яворницького

понад 2 000 експонатів Шевченкіани. Можна дізнатися докладніше, що це за експонати?

— Будь ласка. Це 330 книжок з творами поета і про нього. Серед них понад 30 — дореволюційні видання, 593 листівки (понад 100 дореволюційних видань) з автопортретами Т. Шевченка, репродукціями його живописних творів, на теми його віршів, із зображенням пам’ятників йому, місць перебування тощо. Цей дарунок налічує 220 значків, 56 медалей, 230 екслібрисів, 150 філателістичних експонатів (поштових марок, маркованих і зі спецпогашенням кон-

В Україні нікого так не шанують, як Тараса Шевченка. Та серед його шанувальників гідні уваги й захоплення ті, хто не обмежуються пасивною любов’ю, а роблять усе, щоб спадщина славетного Кобзаря стала надбанням тисяч і тисяч людей. До таких у Дніпропетровську-Січеславі належить Анатолій Кузьмич ФОМЕНКО.

Я не вперше в гостях у цієї людини. І яка б не була негода за вікном, який би не був пригнічений настрій, у затишному академічному кабінеті професора неодмінно зігрється душа і перехопить подих, коли зустрінешся поглядом із Та-

вертів), бандуру, на деці якої є зображення поета, портрети та інші речі.

— Анатолію Кузьмичу, які з переданих Вами експонатів — особливі цінні раритети?

— До таких належать прижиттєвий Шевченковий “Кобзар” 1860 року, виданий завдяки меценатству відомого українського садівника Платона Смирненка, ще “Кобзар” празького видання 1876 року, “Поезії” Т. Г. Шевченка. Заборонені в Росії, видрукувані в Женеві 1890 року, прекрасно видані 1886 року в Петербурзі (в подарунковому варіанті), “Гайдамаки” з гравюрами відомого художника О. Г. Сластіона з його особистою посвятою книжки Спіцину. А передмову до поеми написав Д. І. Яворницький. Із пізніших видань — “Кобзар” 1931 року з ілюстраціями Василя Седляра, репресованого радянськими органами, “Кобзар” в трьох книжечках, видрукований 1947 року українцями в Західній Німеччині в таборі для переміщених осіб зі словами на обкладинці “На чужині”.

Серед інших експонатів можна виокремити радянську бронзову медаль 1939 року, французькі та польські бронзові медалі, таборові марки переміщених українців у

Західній Німеччині 1947—1948 рр., тарілку миргородської школи, виготовлену ще в дореволюційний час у Німеччині тощо.

— Як же Ви здобували усі ці скарби?

— По-різному. Купував у букіністичних книгарнях та антикварних магазинах у тих місцях, які відвідував в Україні та за її межами. Через обмін із знайомими колекціонерами Києва, Львова, Івано-Франківська, Одеси, Москви, Петербурга та інших міст. Мої знайомі допомагали виходити на власників потрібних мені речей. А “Кобзар” 1860 року мені подарував відомий філолог-шевченкознавець, покійний Василь Семенович Ващенко, який завідував кафедрою української мови у нашому університеті й знав (ми з ним товаришували) про моє захоплення.

— Анатолію Кузьмичу! Чи не шкода Вам розлучатися зі своїм багатством?

— Відважився я на таке непросте, мої емоції вирували: “Як же ти розлучишся із речами, до яких прикипів серцем?” А голова, розум на це відповідали: “А хіба колекція повинна служити лише тобі? Хіба ти забув, як завдяки зусиллям дореволюційних меценатів формували зібрання історичного музею, куди ми нині ходимо знайомитися з нашим минулим?” І розум узяв гору над емоціями. Хочу ще нагадати, що передача моєї Шевченкіани музею передбачала одну умову: в літературному музеї одна кімната має бути перетворена на Шевченківську світлицю. На жаль, це питання за дев’ять років так і не було вирішене. Другий поверх будинку музею “Літературне Придніпров’я”, який збільшив би його експлуатаційний простір, не реконструйовано досі через брак коштів.

— Ви назвали серед раритетів, переданих музеєві, поему “Гайдамаки” — петербурзьке видання 1886 року. А ми щойно тримали цю унікальну книжку в руках, але без дарчого напису Сластіона Спіцину. Ви мали два примірники цієї книжки? Чи збираєте нову Шевченкіану?

— Так, збираю. Коли експонати моєї Шевченкіани, які прикрашали кабінет і збагачували моє життя, перемістилися в музей, я відчув таку внутрішню порожнечу, такий духовний вакуум, що не знав, де сісти, не мав душевного спокою, не хотів нічого, тільки б мати знову мої книжки, марки, медалі. Щоб позбутися того дискомфорту, я почав збирати нову Шевченкіану. За дев’ять років пошуків мені пощастило досягти успіхів, у чому ви можете перекоонатися у моєму кабінеті.

Ми сидимо серед фоліантів і рушників, картин і медалей у професорському кабінеті, який нагадує маленький музей Тараса Шевченка. Хоч нову Шевченкіану збирав недовго й вона ще не досягла масштабів попередньої, уже те, що ми бачимо, вражає кількістю та якістю: це понад 250 старих і нових видань творів Т. Шевченка і про нього, майже 400 стародавніх і сучасних листівок, сотні значків та екслібрисів, 50 медалей, чимало інших речей.

Дух Тараса панує у кабінеті. Анатолій Кузьмич світиться радістю й бажанням поділитися з нами своїми безцінними скарбами. Спасибі вам, професоре, Ви збагатили і наші душі, й душі читачів своєю щедрістю та любов’ю до Тараса Шевченка. Святий чоловік. Праведник. На таких земля тримається.

Леонід БОЙКО,
кандидат філологічних наук,
лауреат премії
ім. Івана Багряного,
заслужений працівник
культури України

Закінчення.

Початок у ч. 32 за 2008 р.

Нарешті книжка “Українці на Кубані” побачила світ. Видавництво “Просвіта” надіслало примірник авторові. І хоч вона й не викликала очікуваного задоволення, все ж заохотила його до подальшого співробітництва з “Просвітою”. Зрештою, судить самі, читачу:

“Вельмишановний Борисе Дмитровичу!

Книжечку я одержав — дякую!

Але ж її узнати не можна: досвідна рука редактора поралася коло неї і навела якусь “палітуру”.

Я увесь час був захоплений учительськими справами: з’їздами, лекціями, зборами Товариства тощо. Але ж не забував і свого слова — писав Св. Історію, навіть охоче працював над нею. Та... на жаль, ніяк не можу нахилити себе до писання Іст. “Старого Завіту”. “Новий” залюбки напишу і навіть швидко закінчу. Коли “Просвіта” візьме самий “Новий Завіт”, я вишлю його. Будьте ласкаві, сповістіть про це.

З повагою,
П. Капельгородський.

20/Х. 1907 р.”

Півтора тижня потому П. Капельгородський звертається до Б. Д. Грінченка з листом-пропозицією:

“Вельмишановний Борисе Дмитровичу!

Жду відповіді на моє запитання, чи візьме “Просвіта” історію самого “Нового Завіту”. До цього додаю, що до нас у школу приїхав учитель — українець з богословською освітою і літературною іскоркою Микола Стришинський. Він обіцяє написати історію “Старого Завіту” і, певно, напише її добре. Коли треба неодмінно і “Старий Завіт”, я наляжу на нього. “Новий Завіт” уже готовий відповідно до програми М. Н. Освіти. Можу переписати й вислати. До речі, я не знаю нової адреси “Просвіти”.

З повагою,
П. Капельгородський.

1907.Х. 31.

Коноково, Владик. ж. д.”

Відтоді, як юний П. Капельгородський почав писати вірші в саморобному зшитку, який зберігся в архіві, він наважується звернутися до Івана Франка:

“До Івана Франка
1904 р.

Бер. 4 д.

“Високоповажний добродію!

Я звертаюсь до Вас зі своїми віршами в тій надії, що, може, і моя краплина не пропаде, а згодиться. Ви самі поет і, певно, знаєте, як трудно перший раз віддавати вірші до друку: того я і не боюсь віддати їх до Ваших рук. Правда, вірші “Моїй дружині”, “В негоду”, “З Лермонтова”, “Весіння мелодія” і “Старій людині” друкуються М. П. Старицьким, але ще тільки друкуються. Коли Ваша ласка, дайте звісточку, чи приймете мої вірші: тоді можна буде прислати ще чимало дрібниць.

Зі справжньою повагою,
П. Капельгородський.”

У молодого поета П. Капельгородського назбиралось кілька десятків віршів, які друкували у періодиці 1904—1907 років. З них ви малювалася перша поетична збірка, тож він звертається з листом до Б. Грінченка по пораду:

“До Вас я маю діло, як до давнього досвідченого видавця. Уклінно прохаю Вас дати мені пора-

ду, коли знайдете вільну хвилину.

Один добродій (“буржуй” за термінологією “товаришів”) надумав видати мої вірші, друковані й недруковані. Хоч у його й “дурні гроші”, як то кажуть, але негарно було б, коли б вони витрачені були дарма.

Отож я прошу Вас, коли Ваша ласка, дати деякі вказівки:

1. Як приступити до видання, щоб поминути цензуру?

2. Що коштуватиме видання 2-х або 3-х тисяч примірників по 70—80 сторінок (формат Вашого “На розпутті”, здається “in octavo”), приблизно 16 000 рядків.

3. Чи варто взагалі видавати цю книжку? Себто, чи не досить уже “кустарних” віршів на літературнім базарі?

Дуже був би вдячний за це. А разом напишіть також (коли хоч приблизно) вийдуть “Українці на Кубані” (якщо вони справді вийдуть). Маю надію, що тоді Київська “Просвіта” не відмовиться прийняти мене в члени хоч авансом, бо коли й не заробив того, то, певно, зароблю хоч дрібницями.

Вклоняюся вельмишановній пані Загріній.

Щиро прихильний П. Капельгородський”.

На той час Борис Грінченко вже добре знав (щоправда, заочно) Пилипа Капельгородського як автора численних віршів, гострих публіцистичних статей, нарисів, оповідань в українських газетах, журналах та колективних збірниках початку ХХ сторіччя; знав, що “героями” його публіцистичних та сатиричних творів були, за висловом самого письменника, “...бюрократи, плутократи, фабриканти, комерсанти, генерали, адміralи, ті, що драли, ті, що крали, попи, ценці та владики, та поміщики великі, та маленькі живоглоти, та продажні всі істоти — що нагору з кожної пнулись тим по спинах, що зігнулись...” І не загально, а поіменно, з титулами.

Влітку 1907 року автор рукопису приїжджає з Кубані до Києва, прагнучи віч-на-віч зустрітись з Борисом Грінченком, познайомитися з ним, власноруч внести правки й передати до надісланій в листопаді 1906 року книжечки “Українці на Кубані” обіцяну карту.

На жаль, у цей час події на Кубані й зокрема в селі Успенському розвивалися так стрімко й тривожно, а часом і трагічно, що ледве письменник устиг познайомитися з Борисом Дмитровичем, дещо додати до рукопису, а вже змушений був поспіхом залишити Київ і повернутися назад в село Успенське, до школи й родини — дружини з двома дітьми, яким загрожувала небезпека: поетові й публіцистові могли помститися за гострі критичні статті, памфлети, відкриті листи у кубанській пресі, в яких дошкульно критикував місцевих можновладців. А повернувшись на Кубань, в Успенку, й відчуваючи певний дискомфорт ситуації, в якій мимоволі опинився, П. Капельгородський поспішає пояснити це Борисові Грінченку:

“Вельмишановний Борисе Дмитровичу!

Несподіваний від’їзд із Києва не дав мені змоги додати до “Українців” карту. Коли не пізно, посилаю її з Кубані.

Становище не дуже приємне. Селяни хвилюються. Щодня активні вибрики. Поміщики уступають-

*Майбутній письменник серед побратимів —
слухачів Полтавської духовної семінарії. 1902 р.*

ся, але тим не задовольняються безробітні. Навіть в козацькій станиці Безскарбну виїжджав каральний загін. Ждемо репресій, а там, де вони починаються, кара падає на винного і невинного.

Зі справжньою повагою,
П. Капельгородський.

1907 р. 3/VII.

Коли є якась робота (для “Просвіти”), можу взяти на себе — аби лише по руці було, а то на селі нелегко добувати матеріали”.

Першим помітив вихід у світ книжечки П. Капельгородського і публічно зреагував на неї колишній колега Симон Петлюра, з яким вони разом навчалися в Полтавській духовній семінарії та звідки їх виключили за вчинений бунт.

С. Петлюра писав у відгуку на книжечку П. Капельгородського, надрукованому в газеті “Слово”, яку він видавав (1907 р., № 23, с. 16):

“Київська “Просвіта” добре зробила, що почала видавати популярні книжки про життя українців по різних місцях нашого краю. Такі книжки дуже потрібні для освідомлення нашого народу, для знайомства його з тими місцями, де він живе, де йому доводиться горювати. Коли б слідом за книжкою П. Капельгородського Київська “Просвіта” видала книжечку такого самого змісту ще й про українців Правобережної та Лівобережної України, про українців, що живуть в Слобожанщині та Херсонщині, то такі видання треба було б тільки привітати.

Та тільки, коли вже Київська “Просвіта” захотіла прислужитись освідомлюванню нашого народу книжечками, подібними до книжечки д. Капельгородського, ми б побажали, щоб ці видання були більш систематичними, аніж книжка “Українці на Кубані.” Д. Капельгородський добре знає тему, на

яку він пише, але писанням його бракує власне отієї систематичності, суспільності, без яких кожна книжка, особливо призначена для народу, багато втрачає. Малюнка повного життя “Українців на Кубані” в книжці Капельгородського ми не знайдемо. Од популярної книжки не можна, звичайно, й вимагати цього. Але головне, найбільш важливе, повинно там бути”.

Симон Петлюра вельми шкодував, що в історичній частині, де автор оповідає про сьогочасне життя українців на Кубані, “ми зустрічаємо великі прогалини”. Рецензент зауважив письменникові за те, що він нібито “не звернув уваги на боротьбу козацтва Чорноморського за козацькі права, які їм дала Катерина II, і які потім було одібрано назад, а козаків повернено у звичайних москалів. Мало місця присвятив автор у своїй книжці й історії переселення на Кубань так званих іногородніх, тоді як “іногородні” відіграли велику роль в історії Кубані, в її культурному та економічному житті. Хотілось б побачити в книжці більше відомостей про умови життя робітників на Кубані, про форми робітничої праці та ремісничої продукції і т. ін.

Коли б таких відомостей у книжці було більше — вона тільки виграла б і стала б більш корисною при знайомстві наших робітників з країною, куди вони ходять на заробітки”.

Та попри всі зауваження, С. Петлюра дійшов висновку, що, “не дивлячись на це, книжка д. Капельгородського може й тепер стати в пригоді читачам “з народу”. Написана вона живо, зрозумілою живою мовою, а до того ще й на таку тему, яка має великий інтерес, особливо в наші часи, коли прокидається національна свідомість нашого народу, а разом з нею зростає й інтерес до тієї краї-

ни, в якій доводиться йому горювати та боротись за краще життя”.

Гостро публіцистичні статті й памфлети П. Капельгородського в пресі помітила Леся Українка, висловивши жаль, що останнім часом ім’я молодого обдарованого публіциста чомусь зникло зі сторінок близького їй журналу “Рідний край”. Уболіваючи за долю української періодики, Леся Українка в листі до матері — Олени Пчілки як одного зі співвидавців часопису звернулася з порадою-пропозицією: “Щодо постійних співробітників, то чи не поспробувала ти списатися з Капельгородським (адреса є на “Просвіті”) — з нього виробляється нічого собі публіцист, і, може б, він навіть міг в Київ переїхати, якби мав там постійну роботу, щось він наче натякав про се в листах до земляків”.

Достеменно не відомо, чи зважила Олена Пчілка на пропозицію Лесі Українки, але відтоді П. Капельгородський став бажаним автором журналу “Рідний край”, хоч через обставини залишився на Полтавщині.

У серпні 1906 року газета “Громадська думка” № 182 надрукувала статтю П. Капельгородського “З приводу питання про національно-шкільну справу”, яка викликала гостру полеміку й резонанс у пресі. 28 вересня того самого року в газеті “Рада” № 12 з’явилася стаття, підписана псевдонімом “Дід Михайло”, “Чому і чого?” Хто ховався за цим псевдонімом, тяжко сказати, бо його не згадано навіть у “Словнику українських псевдонімів та криптонімів XVI—XX ст.” (вид-во “Наукова думка”, 1969). “Дід Михайло” суб’єктивно, упереджено, тому й непереконливо покритикував П. Капельгородського, безпідставно звинувативши його в песимізмі та інших вигаданих гріхах.

Пилип Капельгородський негайно зреагував на ті закиди й дав гідну відповідь загадковому “Дідові Михайлу” та його безпідставним закидам у газеті “Рада” № 37 за 27 жовтня 1906 року. Письменник зробив це гідно й переконливо, як і завжди, коли брався за перо.

Можливо, до такої відповіді Пилипа Капельгородського підштовхнула стаття Бориса Грінченка “Не хвалісь, а до діла берись”, який одразу виступив на захист П. Капельгородського, назвавши його статтю “гарною і розумною”, а критику “Діда Михайла”, якому “дуже не сподобалась стаття Капельгородського” за те, що вона нібито “навіває безнадійність”, заперечив. Навпаки, на переконання Бориса Дмитровича, П. Капельгородський “не до безнадійності нахилиє, а до надії та енергійної праці задля кращої будучини”, він “каже вчителю: не гай часу, берись та роби зараз, а Дід Михайло дозволяє вчителю киснути аж доти, доки хтось зніме з нього обов’язок “катування народної душі”.

Та хто ж буде сей “хтось”? — полемічно запитує Б. Грінченко і відповідає, що цим “кимось” наперед має бути сам учитель, бо “хто хоче мати право, мусить уміти його добути. Хай сам учитель скине з себе ганебний обов’язок “катування народної душі”, а коли сам не зможе, то нехай подбає про це, щоб інші сили, побачивши те дбання, прийшли йому на допомогу”.

Тут доречно зробити невеличкий, але вельми суттєвий відступ. У газеті “Слово” було опубліковано віршований фейлетон Степана Васильченка “Дума-цяця” (пісня “истинно-русских “патриотов”), підверстаний до статті С. Петлюри “Нова Дума і національне питання”.

“...Чи можуть пригнічені нації Росії сподіватися на те, що вона поліпшить їхню долю, дасть їм національну волю і забезпечить державними законами їхній розвиток? Ні, не можуть.

Діяльність нової Думи буде спрямована зовсім не на те, чого сподіваються пригнічені нації та класи Російської держави. “Голосом волюючого” буде скарга, наприклад, українського депутата про ті неможливі обставини, в яких доведеться жити українській нації”.

“...Виборчий закон обкраяв виборчі права у пригнічених націй і, приміром, українці не матимуть у Думі такого представництва, як вони мали в другій Думі. Ті панські депутати, яких послала Україна, не будуть так прихильно ставитися до національного питання, як ставилась Українська Трудова Громада другої Думи. Деякі з них хоч, може, й озвуться в Думі як українці, та це будуть панські голоси, голоси буржуазії, яка не відчуває на собі так гостро національного гніту, який відчувають широкі народні маси українського народу. На діяльності третьої Думи пригнічені нації побачать і пересвідчатися, що національного питання буржуазія не здатна розв’язати, що цей обов’язок можуть здійснити тільки ті, хто сам зазнав на собі горя та утиску, себто соціально покривджені класи громадянства”.

Київський “временный комитет по делам печати” негайно розпочав слідство проти С. Петлюри за його “націоналістичну, а отже, крамольну” статтю в “Слові” № 22, а також ухвалив конфіскувати й число 23 газети “Слово” з рецензією С. Петлюри на книжку П. Капельгородського “Українці на Кубані”. Щоправда, за два тижні потому прокурор Київської Судової Палати зупинив слідство.

На наше глибоке переконання, Д. Дорошенко безпідставно й упереджено докоряв П. Капельгородському за те, нібито в його книжечці “багато слів галицьких або суто літературних”, які, мовляв, “просто людові у нас зовсім незрозумілі”, як-от: “аби”, “відтоді”, “безоглядний”, “остільки”, “кусень”, “страйкують”, “утіхи релігійного життя” або “з іншого повіту”, “чим дужче”, “круглий рік”, “родинний” тощо, відтак Дорошенко критикує рукопис за те, що нібито “впорядкований цей матеріал так, що для популярної брошури се не підходить. Треба якось переробити, інакше впорядкувати, виложити в деяких місцях простіше й зрозуміліше, а мову неодмінно треба виправити. Тоді справді брошура буде гарним популярним твором і збагатить собою нашу небагату популярно-наукову літературу.

Щодо популярності викладу, то тут лишається багато побажати. Перш за все склад мови досить важкий, непопулярний; це скоріше журнальна стаття, ніж популярна брошура”. Але всупереч самому собі й наведеним закидам, підсумовуючи свої враження від книжечки “Українці на Кубані”, Д. Дорошенко невідомо чому стверджував, що “взагалі праця д. Капельгородського сама по собі дуже цінна, бо подає цікавий і оброблений матеріал”.

Про перебування П. Капельгородського на Кубані читач може докладно ознайомитися у мій книжці “Пилип Капельгородський. Нарис життя і творчості”.

НАША БЕРЕГИНЯ

Наталія САВЧУК,
м. Рівне

На Рівненщині “Просвіта” відроджена втретє 1988 року. Тих (на ту пору надзвичайно відважних), хто першими запалив смолоскип, що розсівав світло просвіти, було небагато — відомі у краї своїм українством Євген Шморгун, Святослав Мельничук, Василь Червоний, Юрій Велігурський, Гурій Бухало, Михайло Пацула, Михайло Назарук, Любомир Гладун. Сотні відновлених могил вояків УПА, піднятих синьо-жовтих знамен, заходів ушанування світочів української культури, боротьба за державність української мови, відродження звичаїв, обрядів, традицій українського народу — ось неповний перелік справ оновленої “Просвіти”.

Серед першопрохідців національного відродження (а були вони надто виразні) виокремлювалася симпатична освітанка, енергійна, прямолінійна, ініціативна, завжди у прегарних вишиванках.

Євгенія Гладунова, пані Євгена... Мабуть, немає в області серед просвітянського загалу людини, яка не знала б цієї цілеспрямованої, високоморальної й порядної людини. Уся робота відродженої Рівненської “Просвіти” впродовж 20 років пов’язана з діяльністю Євгенії Гладунової. Старший референт товариства “Просвіта” (1993—2003 років) спільно з головами обласного об’єднання професором Борисом Степаншиним, Володимиром Котунцем, Петром Кульчинським, Євгенією Михайлівною впроваджувала й утверджувала українську мову на підприємствах, в установах та організаціях, у дитячих садках, ви-

Євгенія Гладунова

щих навчальних закладах. Це з їхньої ініціативи ліквідували російськомовні школи та класи в обласному центрі. Разом із фахівцями обласного управління освіти Євгенія Михайлівна розробила та впровадила низку освітянських проектів: програму національного виховання учнівської молоді “Моя земля — земля моїх батьків”, пошукові експедиційні загопи “Просвіта сіяла світло”, літературний конкурс “Перло многоцінне” (до днів української писемності та мови). Вона вела “Літопис Рівненської “Просвіти”, збирала свідчення очевидців відродження ТУМ, ветеранів “Просвіти”. До 135-річчя товариства “Просвіта” видавництво “Волинські обереги” вида-ло ювілейний збірник “Просвіта і просвітяни”, який упорядкувала Євгенія Гладунова.

Пані Євгена — віруюча людина. Крім участі в недільних та уро-

чистих богослужіннях, часто зустрічається зі священиками, працює на зборах, конференціях. Разом із членkinями Союзу українок організовує частування воїнів гарнізону освяченими на Спаса плодами, а послушникам чоловічого монастиря на легендарних Гурбах разом із посестрами-просвітянками привозить власноруч вирощені овочі, фрукти.

Унікальне, романтичне й неповторне подружжя — Євгенія і Михайло. Разом із чоловіком Михайлом Борейком вірна дружина, натхненниця і генератор ідей зуміла зорганізувати людей щиріх і відданих справі “Просвіти”, справі України.

Гостинне помешкання Борейків-Гладунових завжди відкрите для добрих людей. Тут бувають не лише рідні (діти, онуки), а й друзі з усіх куточків області. Тісна співпраця єднає родину з просвітянами Тернопільщини, Сумщини, Луганщини, Криму. А листування налічує сотні адресатів — від поліського села до далекої Америки, де подвижники, друзі й побратими безкорисливо служать Україні.

А ще Євгенія Михайлівна — хороша господиня, пече смачні пиріжки та коржики. І вдома, і в затишній вітальні міської “Просвіти”, якою опікуються пані Євгена та пан Михайло, багато книжок, надбаних Борейками-Гладуновими, виданих за ініціативи та сприяння Михайла Семеновича; панує аура спокою, благодаті й добра, українськості. Тут приємно бувати, спілкуватися, працювати над новими творчими проектами, які народжуються з любові до людей, до України, і обов’язково втілюються в життя Рівненською “Просвітою”, незмінний член правління якої — Євгенія Гладунова, почесний громадянин Рівного, Будівничий України, просвітянська Берегиня.

Сергій АГЕЄНКО

У селі Новоградківці Овідіопольського району Одеської області на Святого великомученика та цілителя Пантелеймона освятили наріжний камінь під будівництво храму на честь святого великомученика Димитрія Солунського. Освячення звершив преосвященніший єпископ Одеський і Балтський Яків. Разом із владиною молилися настоятель храму протоієрей Віталій, протоієрей Василь, протоієрей Петро з Одеси, ієрей Михайло з Іллічівська, ієрей Василь із села Мирного Біляївського району, мешканці навколишніх сіл.

На святі був меценат, член правління Овідіопольського районного об’єднання ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка, керівник депутатської фракції “Наша Україна” в Овідіопольській районній раді, голова Овідіопольської територіальної організації Народний Союз “Наша Україна”, заступник громадського об’єднання “Інтелектуальний форум” Олег Дякович. Після звернення отця Віталія в громадську приймальню “Нашої України” по підтримку в започаткуванні будівництва храму в селі Новоградківці депутат Олег Дякович першим відгукнувся і надав матеріальну допомогу. Завдяки спонсорству і почалося будівництво першого в районі храму Київського патріархату.

Радість новоградківських парафіян розділили голова Овідіопольського районного об’єднання ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка С. Агеєнко, відповідальний секретар М. Думніч, просвітяни району О. Семішан, Н. Максимчук, І. Фіцер, С. Мікрут, О. Єфімова.

У проповіді владики Яківа відзначив важливість відкриття та освячення храму, наголосив на духовній складовій цієї події. Зокрема, він зазначив: “Це

перший храм Української Православної Церкви Київського патріархату в Овідіопольському районі. У ньому звершуватимуться богослужіння, молитви і таїнства Православної Церкви, через які багато людей, з ласки Божої, досягнуть спасіння”.

Богослужіння завершилось устаним многоліттям. Священники та миряни виконали духовний гімн України “Боже великий, єдиний...”

ПАМ’ЯТІ ВАСИЛЯ СТУСА

Марія ОЛІЙНИК,
заступник голови
Донецького обласного
об’єднання ВУТ “Просвіта”
імені Тараса Шевченка

На виконання Указу Президента України “Про вшанування пам’яті Василя Стуса” від 30 січня 2008 року, постанови Верховної Ради “Про відзначення 70-річчя з дня народження видатного українського поета Василя Стуса” від 22 березня 2007 року та розробленого Кабінетом Міністрів України на виконання постанови плану заходів у Донецькій обласній державній адміністрації створили робочу групу на чолі із заступником голови обласної державної адміністрації Оленою Петряєвою, ректором Донецького національного університету, академіком НАН України, головою Донецького обласного об’єднання ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка, Героєм України Володимиром Шевченком із вшанування пам’яті Василя Стуса. Запланували провести низку заходів: видати книжки Анатолія Лазоренка “І край мене почує”, Володимира Півня “Діалоги з Василем Стусом”; у Донецькому національному університеті 25—26 вересня 2008 року — IV Всеукраїнську науково-практичну конференцію “Василь Стус: життєві й творчі контексти” і видати матеріали конференції; підготувати виставу за книжкою В. Стуса “Листи до сина”; встановити пам’ятник-погруддя поета роботи Бориса Довганя у Донецькому сквері імені Василя Стуса перед головним корпусом Донецького національного університету; підготувати експозиції, присвячені Василеві Стусу, в обласному краєзнавчому музеї та інших музеях області; встановити пам’ятний знак у редакції газети “Донбас”, де свого часу він працював; відкрити постійно діючу виставку, присвячену дисидентському рухові, в Українсько-канадському центрі обласної універсальної наукової бібліотеки імені Н. К. Крупської; організувати екскурсії місцями, пов’язаними з життям і творчістю Василя Стуса; провести на підприємствах, у навчальних закладах, бібліотеках, музеях області “круглі столи”, тематичні конференції, книжкові виставки та інші заходи, присвячені вшануванню пам’яті поета; ініціювати проведення тематичних теле-радіопередач про життя та творчість Василя Стуса, висвітлювати заходи із відзначення 70-річчя із дня його народження; оформити та відкрити аудиторію імені Василя Стуса на філологічному факультеті Донецького національного університету, де він з 1954 до 1959 року навчався; провести у вересні 2008 року в школах Донеччини конкурс творчих учнівських робіт “Верни до мене, пам’яте моя...”; звернутися до Донецької міської ради з клопотанням про перейменування вулиці імені Постишева на вулицю імені Василя Стуса; показати на донецьких телеканалах фільм режисера Станіслава Чернілевського “Просвітлої дороги свічка чорна” (1992 р., “Галфільм”); створити меморіальну кімнату в приміщенні МАУП, що працює в колишній загальноосвітній школі № 75 Донецька, яку 1954 року закінчив Василь Стус.

“Вона стала однією з тих героїнь людства, якою не перестають захоплюватися ось уже стільки поколінь”.

НАША КНИГА

Світлана СОБОЛЕВСЬКА

Поява цієї книжки, без будь-якого перебільшення, була справді триумфальною. Знаний тоді критик Михайло Слабошпицький одразу став відомим українським прозаїком. Книжка утвердила за ним репутацію майстра біографічного жанру. Окрім відкриття імені та образу Марії Башкирцевої для українського читача, що вже обіцяло творчі успіхи та популярність, сталося й відкриття автора з високою літературною культурою. Чимало тих, хто писав про роман-есе Михайла Слабошпицького (а з-поміж них Павло Загребельний, Анатолій Дімаров, Дмитро Затонський, Віталій Дончик, Микола Руденко, Іван Кошелівець, Анатолій Шевченко), наголошували: автор володіє оригінальним стилем. Він жадібний до фактів, інформаційно “вибуховий”, афористичний та пластичний у фразі.

Після “Марії Башкирцевої” один за одним вийшли біографічні романи й повісті “Поет із пекла (Тодось Осьмачка)”, “Никифор Дровняк із Криниці”, “Веньямін літературної сім’ї (Олекса Влизько та інші)”, “Українець, який відмовився бути бідним”, написані темпераментно, розкуто, з polemічним заостренням. Без цього тяжко уявити прозу М. Слабошпицького — інтелектуально насичену, позначену яскравою стилістикою.

У “Марії Башкирцевої” виявилася щаслива літературна доля не лише тим, що вона ознаменувала яскравий етап творчості М. Слабошпицького. Роман кілька разів перевидавали, він виходив у перекладах французькою, російською й естонською. Про цей твір написано багато схвальних слів.

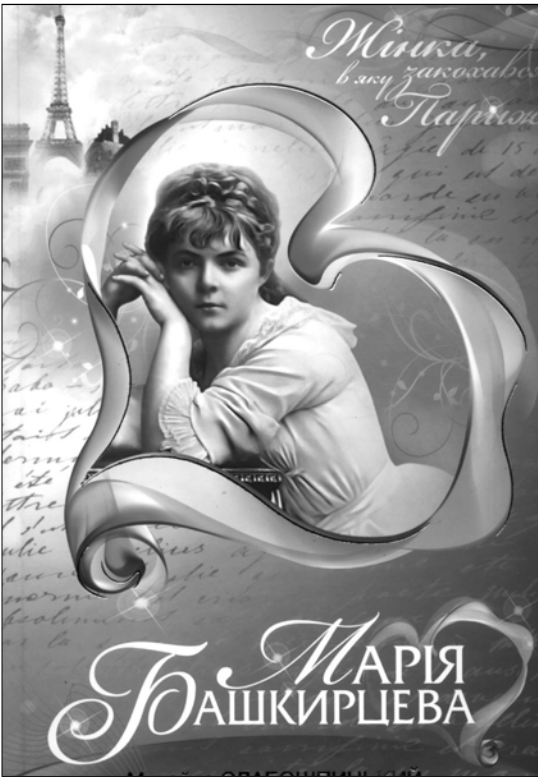
Нове видання означене як ґрунтовно перероблене й доповнене. З’явилося й уточнення до його назви, яка тепер звучить так: “Марія Башкирцева (Життя за гороскопом)”. Дуже добре було проілюстровано російське видання (переклад Наталі Кублановської), де видрукувано багато фотографій та кольорових репродукцій. Але ця книжка значно його перевершує — це яскраве подарункове видання, яке вмістило до півтори сотні фотографій та репродукцій. Оригінальний дизайн книжки зробила талановита художниця Ніна Танченко.

Як розповідає автор у післямові, мільйони шанувальників Башкирцевої та читачів її знаменитого “Щоденника” ввели в оману — ще й досі в авторитетних енциклопедіях та інших довідкових виданнях зазначено, що Марія Башкирцева народилася в селі Гавронці на Полтавщині 1860 року. Місце народження вказано правильно, а ось рік неточний. І внесла цю плутанину мати художниці, якій хотілося, щоб донька лишилася в пам’яті людей на два роки молодшою. Вже тоді у всіх некрологах французької та російської преси було написано, що смерть забрала цю винятково талановиту дівчину двадцятичотирирічною. Насправді ж тоді, 1884-го, коли її проводжали в останню путь і поховали на паризькому цвинтарі Пассі, Марії було двадцять шість.

Але на цьому фальсифікації, до яких вдалася Башкирцева-мати, не вичерпуються. Мати суворо цензурувала доньчин щоденник, який та вела чи не від дванадцяти

років. Повикидала з нього багато важливих подій, думок Марії й “дійових осіб”. У неї були свої погляди на те, що треба пускати на очі читача, а що ні. До того ж, родина Башкирцевих була замішана в грандіозному скандалі. Упродовж цілого десятиліття тривала спричинена цим судовою тяганиною. Тітку художниці звинувачували в тяжкому злочині. Про ці події Марія писала в щоденнику, і це також зазнало суворих вівісекцій. Не випадково, коли через кілька літ після смерті Башкирцевої з’явився її щоденник, то один із приятелів художниці сербський князь Божидар Карагеоргієвич узявся захищати Марію від... її щоденника. Чи не першим він сказав, що тут щось не так.

Цікаво, що перше видання “Щоденника” М. Башкирцевої за редакцією відомого французького романіста Андре Тер’є з’явилося одного року зі “Щоденником” братів Гонкурів. Обидві книжки стали сенсаціями. Чимало письменників напали на Гонкурів, бо вважали, що їхня книжка аж надто відверта й суб’єктивна. А з приводу “Щоденника” Башкирцевої реакція була найнесподіваніша. Наприклад,

ТРАГЕДІЯ І ТРИУМФ ЮНОЇ ХУДОЖНИЦІ

прем’єр-міністр і відомий на той час інтелектуал Вільям Галадстон назвав “Щоденник” найвидатнішою книжкою XIX століття. Він ставив його поряд зі “Сповіддю” Ж.-Ж. Руссо. Безмежно захоплений був “Щоденником” і самою Башкирцевою Велемир Хлебников. Високі слова про неї належать Анатолеві Франсу й Морісові Баррелю.

У романі цікаво розповідається про тогочасне мистецьке середовище Парижа, що в нього потрапила народжена в Україні дівчина, в якій раптом виявилися найрізноманітніші таланти. Її чекала кар’єра видатної співачки. Вона навіть уже концертувала, але через хворобу горла Марія втратила голос, у неї почала прогресувати глухота. Вона добре знала сім мов і була дивовижно начитана. Потім зайнялася живописом і почала відвідувати студію Жюльєна — єдиний у Франції навчальний заклад, у якому могли брати уроки жінки. Як пише автор роману, студія Жюльєна, хоч самого Рудольфа Жюльєна немає на світі вже з сотню літ, існує в Парижі досі. Перші виставки імпресіоністів. Поява Мане й Моне, Дега й Ренуара, Піссаро й Сіньяка, Сіслея й Морізо — усе це пора входження в мистецтво юної Башкирцевої, яка швидко стала незаперечним лідером у студії Жюльєна і почала одержувати медалі в Салоні — щорічній мистецькій виставці в Парижі, в якій брали участь не лише французькі художники. До слова, Салон — це тисячі картин. Про нього цікаво писали Шарль Бодлер та Еміль Золя, які були ще й видатними мистецькими критиками.

Автор пише про надзвичайне творче піднесення Башкирцевої, про її бонапартистські плани на майбутнє, про її флірти, про секрети й сенсації з біографій видатних художників, про скандали в родині Башкирцевих-Бабаніних, про тогочасні моди й французьку кухню. Одне слово, принагідно читач дізнається масу цікавих речей. Це прикметна особливість прози Михайла Слабошпицького, який, оповідаючи людську історію, не відмовляє собі в задоволенні розповісти якісь сенсації. Подекуди ці відступи в романі читаєш як завершені сюжетно самодостатні твори. Вони нібито безпосередньо не пов’язані з сюжетом, однак твір без них відчутно програв би, оскільки вони дають інтелектуальний чи мистецький контекст для конкретної біографії, з несподіваного боку проливають світло на людей та події, про які йдеться в романі.

У новому виданні значно посилено іронічний струмінь, який у першому варіанті був заявлений на рівні майже ембріональному. Тепер же автор іронічно, а подекуди й сатиричними барвами виписує любовні ін-

тереси юної Башкирцевої, часто інспіровані намірами родини якнайвигідніше видати її заміж. Це мало неминуче призвести до конфлікту: приписи манірного бомонду, до якого належали Башкирцеви-Бабаніни, й невиситима жадоба молоді художниці до мистецького самоствердження.

Шлюб і кар’єра мистецтва ніяк не хотіли примиритися між собою. Між ними спалахнув антагонізм і, врешті, переважило мистецтво, що цілковито поглинуло Марію в останні кілька років життя.

Психологічно виразно описує М. Слабошпицький поведінку й відчуття смертельно хворої Башкирцевої. Адже тоді, в XIX сторіччі, діагноз туберкульоз звучав як смертний вирок. Сторінки Маріїного щоденника, який часто цитує автор роману, сповнені запитаннями до самої долі: скільки часу ще в запасі художниці? Скільки картин вона встигне написати? Надзвичайно активно працюючи над творами, збираючи цілу колекцію захоплених відгуків і нагород, вона водночас подумки прощається зі світом, бо добре знає, що свічка, запалена з обох кінців, догорає дуже швидко. Це особливо пронизливі сторінки в романі. Про їхню емоційну силу й виразність пише в передмові до книжки Павло Загребельний.

Окрема сюжетна лінія — кохання Башкирцевої і Бастьєна-Лепажа, найавторитетнішого митця. Кохання приречених людей (Бастьєн-Лепаж помер за кілька тижнів після Башкирцевої — у нього був рак шлунка). Вони зустрічаються у Маріїній майстерні. Немічного Лепажа, доможемо високого, легкого, як дитина, приносить у майстерню на руках брат Еміль і лишає їх наодинці. Вони втішають одне одного, розмовляють про мистецтво, у них ще є творчі амбіції й плани на майбутнє...

Марія розповідає Лепажу про Гавронці, про українських селян, намагається розвселити його українськими анекдотами. А годинник неблаганно відлічує їхній час. Зрозпачена Марія волає до Бога: чим вона його прогнівила? Чому на такому високому творчому злеті, у передчутті такого великого мистецького майбутнього має померти? Адже це така незбагненна несправедливість.

...Останні дні її життя восени 1884 року. Марія марить. Прийшовши до тьми, каже: “Мені так хочеться гавронських вишень...” Але Гавронці далеко, і їх Марія вже ніколи не побачить. Вона пише заповіт. Докладно викладає сценарій похорону. Вимагає від рідних заснувати мистецьку премію імені Марії Башкирцевої, щоб нагороджувати найталановитіших молодих художників і скульпторів (їхня націо-

нальність не має значення). Ця премія існує у Франції й досі.

Похорон відбувається так, як того хотіла Марія. Білі коні, біле вбрання художниці. Білі квіти. Жалобна процесія пропливає Парижем. Зупиняється біля будинку, в якому живе Бастьєн-Лепаж. Його підносять до вікна. Безсилим поглядом він прощається з Марією.

Після її смерті в пресі писали про Марію епістолярний роман із Мопассаном. Дехто вважав, що той роман не лише епістолярний. У двадцяті роки в Австрії навіть зняли фільм про їхні нібито любовні стосунки. Тоді нащадки Башкирцевої змогли через суди заборонити демонстрацію картини. М. Слабошпицький докладно зупиняється на передісторії (як і на всій історії) листування Башкирцевої з Мопассаном. Марія небезпідставно боялася за долю щоденника. Розуміла, що мати нізащо не пустить у світ багато того, що вона там писала. Марія вирішила в останні місяці свого життя переписати свої записи в руки когось із відомих письменників, передавши йому право видавати книжку. Вона писала до Едмона Гонкура, до Емілі Золя. Безрезультатно. На її лист відгукнувся, як пише автор роману, “пожирач жіночих сердець”, “невиправний кондотьер на амурному фронті” Мопассан. Він висував їй інтимні пропозиції. Марія ж у відповідь інтригувала й кокетувала. Мопассан лютував, що не може досягти свого й вистрілював у листах фривольностями. Марія у відповідь містифікувала: Ви, мовляв, дуже наївний і примітивний, бо повірили, що до Вас справді пише жінка, а я не жінка, я чоловік, викладач лицюю...

Мопассан у відповідь вибухнув брутальною лексикою, назвавши свого кореспондента шахраєм, буквоїдом, пацюком і запропонував йому адреси паризьких борделів зі своїми рекомендаціями та характеристиками тамтешніх цін і рівня обслуговування клієнтів. Марія розгублена — не цього вона чекала від листування з Мопассаном. Їй уже не до фліртів і не до епістолярних війн. Вона почувалася ображеною. “Ви мене не варті... — пише вона в одному з останніх листів до Мопассана. — Наше листування мене стомило...”

Як пише М. Слабошпицький, нині в світі існують сотні книжок про Марію Башкирцеву. Переважна більшість авторів захоплена її юним талантом і феєрично яскравим життям. Є й такі автори, які спеціалізуються на розвінчуванні Башкирцевої, звинувачуючи її в егоцентризмі й патологічному марнославстві. Особливо популярними були ці мотиви з кінця XIX й до двадцятих років XX сторіччя, коли фемінізм ще не став потужною світовою тенденцією, маючи численне представництво в усіх розвинених країнах світу. З Башкирцевою воювали передовсім представники чоловічої половини людства. У своєму “Щоденнику” художниця посміла артикулювати ті амбіції та претензії, які на той час у чоловікоцентричній Європі були не дозволені жінкам (здаймо: “кірхен, кіндер, кюхен”). І її заслуга не лише в тому, що вона сказала суспільству багато з того, що взяли на свій прапор феміністки. Якби в “Щоденнику” було тільки це, то її вже давно забули б. Дмитро Донцов прозіріливо окреслив роль письменниці Башкирцевої (у Франції вона відомо не лише як художниця, а й як письменниця), назвавши її предтечею егоцентризму в європейській літературі.

Отже, роман Михайла Слабошпицького — це історія юної тривожної душі з її грандіозними надіями та масштабними замірами. Багато чого в цьому житті не здійснилося через те, що Башкирцевій так мало було відпущено земних днів. Але вона стала однією з тих героїнь людства, якою не перестають захоплюватися ось уже стільки поколінь. Михайло Слабошпицький наводить такий промовистий факт: “Щоденник” Башкирцевої виходив у перекладах всіма основними мовами Європи. Тільки в США про неї видано 39 книжок.

Цього року відзначають 150-річчя Башкирцевої. Урочистості з цього приводу та наукові конференції відбуваються у різних країнах світу, особливо в цьому контексті багато їх буде у Франції та США. Тому важливо те, що в Україні з’явилася ця прекрасна книжка Михайла Слабошпицького, яка дає логічно переконливу версію складного, яскравого й вибухового життя володарки багатьох талантів Марії Башкирцевої.

3 вересня о 17 годині у Великій студії концертно-студійного комплексу Національної радіокомпанії України (станція метро Кловська, вулиця Леоніда Первомайського, 5-а) у рамках прямоефірної передачі “Радіо “Культура” представляє” відбудеться творча зустріч із видатним українським письменником, лауреатом Національної премії імені Тараса Шевченка Романом Іваничуком. До участі у вечорі запрошено голову Національної спілки письменників України Володимира Яворівського, братів Михайла й Богдана Горинів, народного артиста України Анатолія Паламаренка, письменницю Ніну Бічую.
Ведучий — лауреат Національної премії імені Тараса Шевченка письменник Михайло Слабошпицький.
Телефони для довідок: 279-37-83, 278-59-56.

Володимир ВОЙТЕНКО,
професор

*За горами гори,
хмарою повіті,
Засіяні горем,
кровію політі.*
Тарас Шевченко, "Кавказ"

В академічному виданні творів Л. Толстого показчик імен займає понад 60 сторінок, але Кобзаря у ньому не згадано. Але — буває ж таке! — читаємо про солдата на прізвище Шевченко в оповіданні "Набег" (1853), в якому йдеться про атаку доблесної російської армії на чеченський аул. Шевченко в той час відбував солдатчину за Уралом. Поему "Кавказ" написав восени 1845-го в Переяславі, де гостював у лікаря А. Козачковського. Неповних п'ять сторінок, і цього, здається, замало, щоб умістити все, що ми пам'ятаємо, все, що відчуваємо, згадуючи "Кавказ". Поему "розібрали на цитати", хоч йдеться, звісно, не про цитатник, а про художній текст.

*Не вмирає душа наша,
Не вмирає воля.
І неситий не виоре
На дні моря поле.*

Матеріали про останні подвиги "неситого" на Кавказі помалу сходять із перших шпальт ЗМІ. Воєнні підсумки сутички Давида з Голіафом очевидні, політичні обговорюють та інтерпретують по-різному. Опитування 22 тисяч респондентів сайту www.unian.net засвідчують, що в сутичці між Росією і Грузією підтримують Росію 17,5 % українців, Грузію — 79,6 % ("День", 2008, № 144). Це не репрезентативне опитування, воно віддзеркалює лише точку зору користувачів одного спеціалізованого сайту, але, переконаний, збігається з позицією читачів "Слова Просвіти".

Головна мета політики Росії, стисло висловлена у відомому документі ще 1992 р., полягає в тому, щоб "бути лідером стабільності та безпеки на всій території колишнього СРСР". "Стабільності" — для кого? "Безпеки" — чиєї? Захоплення, заблокування (чи інший спосіб контролю) всіх шляхів транспортування каспійської нафти через територію Грузії в обхід території РФ — солодка імперська мрія. Широкомасштабне застосування збройних сил і важкої техніки, бомбардування Грузії за межами території конфлікту свідчать про небажання Москви дотримуватися елементарних міжнародних норм задля реалізації своїх геополітичних марень. До того ж, "маленька переможна війна", по-перше, відповідає свідомим чи підсвідомим прагненням пересічного громадянина РФ (стихийного шовініста, ображено-

го на всіх, Грузію та Україну насамперед за те, що "нас не люблять"), по-друге, тимчасово чи назавжди кладе край ліберальному шелестінню президента Медведева в його спробах вийти з-під впливу прем'єра Путіна. На це варто було подивитися: переможець Д. Медведев робить останні картинні кроки назустріч посередників, французькому президентові Н. Саркозі, кожним рухом рук і ніг демонструючи гідність і впевненість, яких насправді (поки що) не має й не відчуває.

Грузія свою справу зробила: перед світом Росія постала, як агресор, як одна зі сторін конфлікту, яка за жодних обставин не може лишитися "гарантом" чи "миротворцем" на теренах СНД. Політична жандармерія може існувати, але на правах Вовка, а не Червоного Капелюшка: пам'ятаємо, хто з'їв бабусю.

Російська редакція Euronews кілька разів повідомляла, що на зустрічі з Медведевим мсьє Саркозі підтвердив право Росії на захист своїх громадян і за її межами — в Цхинвалі. Про Тирасполь і Севастополь поки що не йшлося.

Президент Буш іде, а його наступник намагатиметься власну гру розпочинати з нуля, щоб не розраховуватися за чужу шляхетність: "Америка визначає Грузію своїм найпотужнішим союзником у блоці колишніх радянських республік, але Вашингтону надто потрібна Росія у таких великих питаннях, як Іран, щоб ризикувати всім іншим для захисту Грузії" (оглядач "New York Times" Г. Купер). Імовірно, світова громадськість матиме можливість спостерігати і спалах прогрузинських симпатій в останні місяці адміністрації Буша, і заспокоїливі для Москви дипломатичні маневри його наступника.

Можливо, Україна критично розцінюватиме політичну позицію президента М. Саакашвілі й аналізуватиме помилки, яких припустилося грузинське керівництво. Але сьогодні маємо виходити з того, як складеться реальність. Майже не

ризикуючи помилитися, можемо чекати подальших ускладнень у відносинах із Росією: не за рахунок нових проблем, а через маніфестацію давніх. Війна між Грузією та Росією (за номінальної участі Південної Осетії) — перша війна між державами, що входять до СНД, а саме ця штучна структура не має, як бачимо, жодних важелів впливу на ситуацію. Після переходу конфлікту в млявий процес "ні війни, ні миру" — а це, ймовірно, трапиться протягом небагатьох тижнів — Росія матиме велике бажання отримати зиск від "маленької переможної війни" й у відносинах із Україною. Зокрема, звинувачення в підбурюванні "етнічних чисток" на нашу адресу ("Продавали Грузії зброю!" — наче Росія нею не торгує) мо-

"Росія покладається не так на власну силу, як на боягузтво європейців".

Карл Маркс

керівництва НАТО не був би таким несподіваним. Бухарестський саміт, щось пообіцявши Україні й Грузії, насправді танцював під дудку Путіна, і його керівництво (і деякі європейські держави, що диктують "моду") мусять взяти частку відповідальності за російсько-грузинську війну на себе.

Якщо наш Президент (про це пишуть аналітики) охолов до євроатлантичної інтеграції, зосередившись на майбутніх виборчих баталіях — це груба помилка.

Непроголошений, але виразний альянс Росія—Німеччина дуже нагадує пакт Молотова—Ріббентропа; знаємо, чим ця ганебна змова завершилася для України. Гадаю, що наш Президент має підстави для іншої тональності у відносинах із Європою. А вона мусить щось зробити для України раніше,

КАВКАЗ

ніж через Хутір Михайлівський пройдуть російські танки.

3. Недостатня озброєність і низька обороноздатність української армії може стати реальним заохувальним чинником для антиукраїнських провокацій різного ґатунку; легко говорити про перехід "на контракт" наступного дня після виборів, але краще цього не робити: професійну армію мають творити фахівці.

4. Участь кораблів ЧФ Росії у конфлікті довкола Південної Осетії робить актуальним питання: а) про регламентацію його діяльності під час перебування на території України; б) про скорочення терміну базування ВМС РФ у Севастополі як гарантія того, що нас не поставлять перед фактом практичної участі України в агресії проти причорноморських (кавказьких) держав.

Америка хотіла використати свою військово-повітряну базу в Туреччині для нападу на Ірак; дбаючи про власну безпеку, Туреччина заборонила це робити, і США довелось шукати інші тактичні варіанти. Така міжнародна практика.

5. У телефонних розмовах із Кондолоізою Райс керівник російського МЗС С. Лавров, не криючись, заявив, що М. Саакашвілі "має піти". Публічно розголосивши його слова під час засідання Ради Безпеки ООН, американці проілюстрували всьому світові стійку неприязнь, бо ненависть московського керівництва до демократично обраного лідера незалежної держави — їхня справа, а бажання усунути його з посади — вже злочин.

Якщо йдеться про Україну, пам'ятаємо комічно-зворушливі багаторазові привітання Путіна на адресу необраного президента. Сумнівно, що на цьому Росія поставить крапку: найближчим часом маємо шанс почути про нового фаворита Москви. Хоч для порядної людини така честь сумнівна. Якими рясними можуть бути кадрові здобутки Кремля "на местах", бачимо на прикладі Південної Осетії. Начальник КДБ Анатолій Баранов (раніше очолював ФСБ Мордовії); МВС очолює Михайло Міндзаєв (трансфер із Північної Осетії, автономії у складі РФ); секретар Ради безпеки — Анатолій Баранкевич (у минулому — заступник військового комісара Ставропольського краю); міністром оборони служить Василь Луньов (колишній військом із Пермі); прем'єр-міністр Юрій Морозов працював в енергетичному господарстві в Курську. Щоправда, президент Едуард Кокойти — осетин, "тутешній", але ж мусить хоч хтось мати "національну" анкету...

6. Інфляція та екологічна катастрофа в західних регіонах не повинні призвести до звуження політичних обріїв України. Віктор Ющенко в належний час і в гідному товаристві виступив перед тбіліським Майданом. Різні люди (і я між ними) мають до Віктора Андрійовича низку претензій, але треба визнати: у Президента безпомилкові національні та демократичні рефлексії. Якою мусить бути міра заангажованості України в проблемі Грузії й ризики погіршення клімату вздовж українсько-російського кордону? Чи не вигідніше повернутися до старої тези про нашу хату скраю? Економічна безпорадність нинішньої Грузії не обіцяє нічого вагомого від хороших відносин із нею. Багато наших політиків уже визначилося: мовчать, як Лукашенко (посол Росії в Мінську не посоромився публічно нагадати президентові, що пора вже зронити кілька слів на підтримку Кремля). Слухаймо, хто мовчить, — з них Москва вербуватиме "кадри". Сьогодні бути "за Грузію" — це те саме, що бути "за Україну".

Південна Осетія й Абхазія лишаться знаряддям імперської політики у маніакальних зусиллях Москви приборкати Кавказ. Росії завжди здавалося, що їй бракує земель, але вона ніколи не могла облаштувати ті, що вже встигла захопити.

7. Нафтогін із Азербайджану на Туреччину, який пролягає територією Грузії, не функціонує, а Баку зменшує видобуток нафти: це саме те, що найбільше тішить Росію. Чому досі не працює український нафтогін Одеса—Броди? Нині він транспортує російську нафту в реверсному напрямку. Мусимо знати, кому це вигідно, а головне — форсувати переведення нафтогону на українсько-європейський режим.

Олександр КРАМАРЕНКО,
публіцист

Позиція європейських країн щодо окупації Грузії Росією здивувала лише людей, необізнаних із міжнародною політикою.

У Грузії все здійснили за повного потурання європейців. Не варто сумніватися, що вияви цієї політики ми побачимо, коли російській імперіалізм візьметься й за Україну. Європейські цінники чудово знають і розуміють, кому вони підігрують своєю мовчанкою.

Можна тільки дивуватися прозорливості Наполеона, який два століття тому залишив своє пророцтво для європейців: "Свобода буде мати на російський народ такий самий вплив, як міцне вино на людину, що до нього не звикла. Коли якийсь новий Пугачов з університетською освітою очолює

ПРО ЩО МОВЧИТЬ ЄВРОПА

невдоволених, коли російський народ здійснить революцію, то... мені бракує слів, щоб сказати вам, яке там буде пекло. Московити не просто найжорстокіші дикуни, а й найпідліші, тому що в них немає жодного уявлення про мораль. Європейці згадають мене з повагою, коли Росія захопить Європу".

Та що там Наполеон! Ближчий до більшовицької імперії Карл Маркс, виявляється, був не в захваті від російського імперіалізму. Зрозуміло, що його вислови з цього приводу в СССР були під загрозою. Сьогодні настав час їх згадати: "Російська політика незмінна. Московські методи, тактика мінялися й мінятимуться, але провідна зоря російської політики —

підкорити світ і владарювати в ньому — є й буде незмінною. Російський панславізм — це лише одна з форм московського загарбництва. Мета російського панславізму — не свобода та незалежність слов'янських народів, а знищення всього того, що створила Європа за тисячі років культурної праці. Московський ведмідь загарбуватиме доти, доки знає, що європейські звірі не здатні виявляти спротиву. Росія покладається не так на власну силу, як на боягузтво європейців". Маркса, на відміну від Леніна, завжди видавали й видають у Європі, тож європейські лідери, напевно, мали змогу почититися в класика.

А ось їм ще одне напучення, на цей раз від Фрідріха Великого: "Во-

істину божевільля те, що короткозоро Європа допомагає зміцнювати силу Московії, яка мріє зруйнувати Європу".

Мабуть, корінь зла ховається у самій ментальності "братнього народу". І тут доцільно надати слово відомим російським мислителям.

Федір Достоєвський: "Народ, який блукає Європою й шукає, що можна зруйнувати, знищити просто заради розваги".

Олександр Пушкін: "Народ, байдужий до найменшого обов'язку, до найменшої справедливості, до найменшої правди, народ, який абсолютно не визнає ні вільної людини, ні вільної думки".

В. Шмелєв: "Народ, який ненавидить свободу, обожає рабство, любить кайдани на своїх руках і но-

гах, любить своїх кривавих деспотів, не відчуває ніякої краси, брудний фізично й морально, століттями живе в темряві, мракобісі й пальцем не ворухнувши для чогось людського, але готовий невинно поневолювати, пригнічувати все і вся, весь світ. Це не народ, а історичне прокляття людства".

Прочитавши ці рядки, починаєш розуміти, чому росіяни готові воювати за свою землю в будь-якій точці Земної кулі, а в проєкті "Ім'я Росії" лідирують Ленін зі Сталіним.

Тож очевидна глибина лицемірства західних правителів, які проголосили своїми особистими друзями правителів російських.

Але ж за все треба платити. І, промовчавши під час побиття Грузії, Європа, як і 1939 року, схоже, може втратити точку стримування агресора, після якої той уже сам не зупиниться.

Микола ГНАТИШ,
сміт Калинівка,
Васильківський район,
Київська обл.

Вищі сили щедро обдарували Україну: дали їй мальовничу природу, найродючіші чорноземи, багаті надра, ліричну назву й найчарівнішу в світі мову, яку за кілька тисячоліть витворив, виплекав і відшліфував геній українського народу.

Ще брати Кирило і Мефодій відзначали багатство й мелодійність української мови, у якій багато пестливих, теплих слів: зіроньки, сяють, дівчинонько-голубонько, їстоньки, питоньки, спатоньки, коханячко, білее личенько, наша первичечка — донечка (Марко Вовчок), лелеченьки, лебедоньки, вишеньки, черешеньки. Вона глибинно ніжна й душевна: “А серденько соловейком щебече та плаче (Т. Шевченко), “А козак чує — серденько мре” (з народної пісні), “Під гаєм в’ється річечка”, “А в мене серденько і мліє і болить” (Л. Глібов), “Заки море перелечу, крилонька зітру” (Б. Лепкий), “Сонце низенько — вечір близенько” (з народної пісні), “Скажи мені правдоньку, де мій милий” (з народної пісні).

Споконвічний засіб спілкування українців має величезне лексичне багатство. На кожне російське слово в українській мові є два, три, а то й більше відповідників: голубой — голубий, блакитний; охота — мисливство, полювання; тюрьма — тюрма, в’язниця, темниця, буцегарня; дом (ізда) — хата, будинок, будівля, оселя, помешкання; мельник — мельник, мірошник. У нашій рідній мові — багато слів, яких у російській немає: сопілка, немовля, дитинча, дитяток, вечорниці, посиденьки, досвіткі, сорочина, спідничина, рученята, ноженята, збіжжя, пашниця, околот, мотовилник та десятки інших.

Щоб “великій рускій язык” не був лексично бідніший за українську мову, радянські мовознавці завдали їй нищівного удару, залишивши у словниках слова, штучно підігнані під російську мову, а більшість слів вилучили як застарілі й діалектні. Практикували уподібнення української російській, щоб потім довести непотрібність нашої рідної мови. На книжковому ринку на Петрівці в Києві я придбав два словники української мови, видані в тридцять років минулого сторіччя. За питомою вагою українських слів у них вдвічі більше, ніж російських. Але репресії українських слів надзвичайно збіднили наші словники.

Українська — одна з найдосконаліших мов світу. Про це свідчить, наприклад, вживання форми наказового способу першої особи множини, якої нема в російській мові: шануймося, тікаймо, “заспіваймо, серце наше звеселяймо” (з народної пісні). Про високу довершеність української мови свідчить і вживання подвійних закінчень іменників у давальному відмінку: Івану, Іванові, Степану, Степанові, писару, писареві, Петренку, Петренкові. В українській мові є форма майбутнього часу, якої немає у ро-

ТЕРНИСТИЙ ШЛЯХ РІДНОГО СЛОВА

сійській: ходитиму, носитиму, слухатиму, співатиму, малюватиму.

Існує й клична форма: мамо, тату, бабусю, дідуню, Петре, друже, юначе, “Ой радуйся, земле” (з колядки); “Моє серденько, цвіте мій рожевий” (З листів І. Мазепи до Мотрі); “Повій, вітре, на Вкраїну” (С. Руданський); “Подивись, мій голубе, ...я Катруся твоя люба” (Т. Шевченко); “Чуєш, брате мій, товаришу мій” (Б. Лепкий). У російській мові не звертаються, не кличуть, а лише називають.

1928 і 1934 років у Парижі відбулися Міжнародні конкурси мов. Знавці визначили багатство, красу, мелодійність і виразність мов світу. У мовному конкурсі 1928 року перше місце посіла французька мова, друге — італійська і третє — українська. Під час конкурсу 1934-го знову перше місце посіла французька мова, друге — перська, а українська — третє. “Великій і могутній рускій язык” не потрапив навіть до першої десятки. Деякі мовознавці висловили думку, що якби конкурс відбувався не в Парижі, а на нейтральній території, то за своїми граматичними можливостями, виразністю звучання, мелодійністю українська мова “увінчалася б найдостойнішими лаврами, бо французька мова дещо гугнява і не досить виразна, а українській мові рівних у світі нема”.

І така багата, соковита, джерельно чиста наша рідна мова віками терпіла і терпить від своїх поневолювачів?!. Значних заборон і переслідувань зазнала мова від “старшого брата” (чи ж браття вони нам?). Цар Петро І заборонив розмовляти і видавати книжки рідною мовою. А цариця Катерина II, що “доконала вдову сиротину”, сказала: “Сии провинции надлежит легчайшими способами привести к тому, чтобы они обрусели”. Зброю “обрусення”, вигадану царицею, використовували упродовж віків, щоб русифікувати наш милий край. “Братішки” генерували українцям почуття меншовартості. Облудна московська пропаганда мусолила цю “вищість”

Фото Святослава Мізернюка

російській нації (яка тхне расизмом). Українська мова стала об’єктом насмішок росіян: вони намагалися “искоренить глупое хохлацкое наречие”. “Гнусный язык”, — так називали “брати” нашу мову. “Надо дразнить хохла”, — казали московські шовіністи. А російську мову пропагували як мову інтелігентну, культурну. За триста п’ятдесять років панування Московії в Україні було видано 479 циркулярів, указів, розпоряджень, спрямованих на знищення української мови.

Зневага та глузування з усього українського — мови, звичаїв, обрядів — викликало у наших людей, особливо у молоді, нігілізм. Українці почали соромитися і зрікатися своєї мови, переходили на спілкування російською, не розуміючи, що це є ганебним національним приниженням. Почуття меншовартості міцно “проросло” у деяких українців.

Особливо великої шкоди і масштабної руйнації нашій рідній мові завдали комуністи. У добу “великих звершень” вели політику “зближення мов братів”. Вимову українських слів підганяли під вимову російських.

вижників української мови. Нині на часі їхнє об’єднання.

Існування такої організації змінить на краще українську справу. Це вселить впевненість у собі багатьом українцям, які нині вичікують, а то і залякані, — як у Криму, Донецьку, Луганську; збільшить кількість прихильників української мови; створить здорову громадську думку щодо поваги до рідної мови та культури. А без підтримки людей, сподіваючись лише на правові рішення та зусилля влади, годі й думати про оздоровлення титульної нації.

Сподіваємося, що “Просвіта” разом із ОУН (д), іншими партіями, організаціями започаткує роботу на місцях у конкретних акціях, запропонує програмні документи, без зайвої заорганізованості в роботі, і покаже, що українці, якщо захочуть, зможуть об’єднатися і відстояти українську справу.

За дорученням ініціативної групи “Українці, спілкуймося українською”

Леонід ПІНЧУК

УКРАЇНЦІ, СПІЛКУЙМОСЯ УКРАЇНСЬКОЮ!

демократичних сил із різних партій.

Та, на жаль, не прислухалися, не зрозуміли, не оцінили загрози, а тому притлумлено українську справу, розколото на мовній основі титульну націю, в якій чимала частина захищає своє право розмовляти російською мовою. Нині імпершівністи, за підтримки Російської Федерації, проголосили лукаве гасло захисту прав російськомовного населення чи “російськомовної більшості” з посиланням на європейські норми. А цій навалі фактично нікому протистояти, бо українська етнічна еліта часто публічно воює між собою.

Не почула наша еліта й голосу покійного нині професора Анатолія Погрібного, який волав про хвору титульну націю й

про потребу об’єднання зусиль українських патріотів в ім’я збереження єдності України, відродження духовності, культури, мови. Тому пропонуємо наш девіз “Українці, спілкуймося українською” та заклик Центрального Проводу ОУН (д) про створення незалежної громадської організації. Ми пропонували таку назву, як у Грушевського, — Національна рада українських комітетів: з представників різних партій і окремих громадян у містах, селищах, установах, у Києві. Партії й громадські організації можуть бути асоційованими членами. “Просвіта”, з її досвідом у мовній політиці, має стати провідною у пропонованій організації, даючи узагальнення та теоретичні обґрунтування практичної роботи под-

Москва оголосила російську мову “межнаціональним языком”, вилучила українську із вжитку в усіх галузях народного господарства. Нашу рідну українську мову витіснили на поля й ферми, називаючи її “колгоспною мовою”.

Російські публіцисти-шовіністи тлумачили, що української мови ніколи не було. “Не было, нет и быть не может”, — так 1863 року сформульовано у сумнозвісному Валуєвському циркулярі про існування нашої рідної мови.

Нині мовна ситуація в незалежній Україні складна і зазнає експансії з боку північного сусіда. “Старший брат” не покався, а посилив шквал тотального “обрусення”. Проросійські та антиукраїнські сили чинять шалений опір впровадженню української мови у життя, агресивно насаджують двомовність, якої в Україні ніколи не було, бо двомовних націй не буває. Симоненки, вітренки, морози, регіоналі стали затятими захисниками російської мови. Ліва фракція та регіоналі ігнорують українську державну мову у Верховній Раді України, хочуть докінчити й доруйнувати те, що не встигли царська та більшовицька імперії.

Якщо українські патріоти вимагають виступати у Верховній Раді України державною мовою, то вони здійснюють галас: “это ущемление прав человека!”, — “притеснение русского языка”. А нищити українську мову й досі царськими указами це не “ущемление прав человека”?!.

Книжкові полиці заповнили російські видання. У кіосках українських газет обмаль або й зовсім нема. 90 % телеефіру окуповано мовою сусідньої держави. У російських школах України русифіковано не менше половини нашої молоді. Вони також вимагатимуть двомовності, державного статусу російської мови. Українського патріота можна виховати на базі української мови й культури.

Усі ми спостерігаємо засилля російської мови в засобах масової інформації: це найпотужніший засіб зросійщення. Сусідня держава веде цілеспрямовану політику нищення української мови й української нації. Це великий злочин.

Хто ж, як не ми, повинні стати на захист рідного слова, дати відсіч забородам і своїм симоненкам, вітренкам, регіоналам, щоб передати нащадкам наш найдорожчий скарб — рідну українську мову. Патріотичне виховання належить здійснювати сім’ї й школі. Хто, як не школа має дати підростаючому поколінню глибинні національно-історичні знання, виховати гордість за рідну державу та її мову? А відроджувати українську мову не треба — за століття неволі вона зберегла свою красу та багатство. Її потрібно лише запровадити у всі сфери життя країни. А от відроджувати націю — на часі.

Утвердивши в Україні рідну мову, збережемо себе як націю, а Україну — як європейську державу.

НА ДЕНЬ ЗНАНЬ — У ВИШИВАНЦІ

Євген БУКЕТ

Низка молодіжних громадських організацій України, серед яких “Молодий Народний Рух”, “Молода Просвіта”, “Спілка української молоді в Україні”, “Зарево”, НСОУ “Пласт”, “Молодіжний Націоналістичний Конгрес” і “Студентське братство” оприлюднили звернення до української молоді.

Українські молодіжні організації пропонують усім учням, студентам, учителям, викладачам вищих навчальних закладів та іншим небайдужим людям 1 вересня, в День знань, прийти до школи, інституту, коледжу або на роботу в українській вишиванці.

“Засвідчи свою любов до Батьківщини й до тих, хто віддав усе, щоб ти був вільною людиною, щоб міг вільно спілкуватися й отримувати знання рідною мовою! Першого вересня українська вишиванка, прапор та інша символіка будуть ознакою нашої української солідарності та єдності. Зробіть свій внесок у відродження рідної мови, у ствердження її в навчальних закладах України. Тарасова мова — державна основа!” — йдеться у зверненні.

“У письменника тільки один учитель — самі читачі”.

Микола Гоголь

Надія КИР'ЯН

Коли я потрапила на книжкову виставку, присвячену Дню незалежності України, яка відбувалася з 18 до 21 серпня в Українському домі в Києві, згадався рядок із вірша Олександра Олеся: “З журбою радість обнялась...” І протягом чотирьох днів, хоч би з ким я розмовляла, це відчуття лише посилювалося. Дуже чітко це прозвучало у знаного поета Василя Василяшкі: “Ми заходимо на розкішну книжкову виставку, на якій близько 200 видавництв. Якщо постояти біля кожного стенда годину, гортаючи книжки, — треба місяць. А ще тут є виставка полотен, присвячена 1020-річчю Хрещення Русі. Дивовижні картини святих отців, архангелів, князів, гетьманів, діячів культури та мистецтва. Це водночас і Третьяковка, і наш художній музей, і Лувр, і Ермітаж... Відчуття свята.

Але впадає в око повна невідповідність цієї розкоші... й поганої реклами. Біля товариства “Знання”, де я працюю, є якийсь базар, де продають побутові речі. Про нього 20 разів на день повідомляє радіо. А тут — один раз десь вловив, і то не виразно. Як можна проводити такі заходи й не рекламувати?”

На це одразу ж звернув увагу поет і прозаїк Ігор Січовик, який приніс на виставку чимало своїх книжок. Ось що він сказав першого дня: “Гарно наготували, та нікому їсти. Людей надзвичайно мало. Торік я за годину продав книжок на 300 гривень, а сьогодні за три години — жодної. Друзі розповідали, що коли такий захід проводили в Болгарії, то за два тижні до того їхні автобуси й тролейбуси були обклеєні оголошеннями”.

Уже наступного дня справедливості цих слів підтвердилася. Ігор Січовик, який після вчорашньої невдачі ледве примусив себе знову поїхати в Український дім, був приємно здивований: до нього не можна було досягнути — стільки охочих подивитися й придбати хороші книжки, та ще й з автографом!

Дівчинка Настуся, третьокласниця з Василькова Київської області, яка приїхала з мамою на ярмарок, одразу стала власницею аж п'ятьох! А її мама, Наталія Анатоліївна, яка працює в школі-інтернаті для дітей з вадами мовлення заступником директора з виховної роботи, підтвердила: дізналася про виставку з телебачення після того, як її відкрили. Раніше згадки про запланований захід ніде не зустрічала. Навмисно передплачує газету “Уік-енд”, у якій завжди є репертуар театрів, новини про виставки. А про що — жодного слова. На книжкові ярмарки їздити любить, тут надзвичайно великий вибір, та й дешевше, ніж у магазинах.

Лариса Литвин, методист Києво-Святошинського районного відділу освіти, також відзначила, що є вибір україномовної літератури для дітей, книжкові полиці ваблять. “Уже вкотре підходжу до цього стенда (видавництво “Грані-Т”). Придбала для племянників книжку земляки Миколи Герасименка “Політ над черешнею” та Ірен Роздобудько про видатних дітей. Дуже задоволена, що багато навчальної, методичної літератури для вчителів. Придбала у Михайла Слабошпицького книжку про Павла Загребельного з автографом. Він запросив мене на наступний рік у журі конкурсу імені Петра Яцика. Вперше братиму участь. Тут такі цікаві зустрічі!”

Зустрічі справді цікаві, можна не лише автограф узяти — автограф-сесії проводили Зірка Мензатюк, Дмитро Чередниченко, Володимир Осипчук, Галина Тарасюк, Василь Василяшко, продавав двотомник “Не тільки про себе” Богдан Горинь, та кого там тільки не було! Ділилися враженнями; хто хотів, міг дізнатися історію створення багатьох книжок. Я розмовляла з Валентиною Шевчук, вдовою письменника Василя Шевчука, яка продавала його книжку “Страсті за Миколою” — про Миколу Лисенку. Розповіла, як втілювався цей задум.

“Василь Андрійович дуже любив людей. Проте писати йому завжди хотілося про видатних. Видав твори про Сковороду, Велесича, Шевченка. Йому запропонували напи-

сати про Лесю Українку, але він сказав: про Лесю не напишу, напишу про Лисенку. Після Шевченка він уже підійшов до цієї теми — зібрав багато історичного матеріалу. Україну, яка спала чи дрімала, чи була притлумлена, можна було змалювати через постать Лисенка. Тяжко велося цьому композиторові, за свою творчість він воював не менше, ніж Шевченко. Згадайте лише укази, які забороняли українську мову! Його обробку українських народних пісень, наприклад, знаменитий “Дощик, дощик...” дозволяли виконувати лише французькою! Уже за часів незалежності ми цілий рік передрукували й вичитували цей роман.

ПИСЬМЕННИКИ І ВИДАВЦІ — ЧИТАЧАМ

Ми всі виросли з “Малютка”

Коли до 60-річчя (1991-го) планували видати двотомник Василя Андрійовича й не видали, він зажурився та й каже: “Оце заляже й мій роман про Лисенку”. Так і сталося. 1999 року автор помер.

Зуміла знайти спонсорів лише тоді, коли почула, що відзначатимуть 165 років з дня народження Миколи Лисенка. Допомогла мені в цьому директор видавництва “Пульсари” Лариса Копань. Видали 1500 примірників, 500 я видала за свої кошти. Тепер продаю. Люди підходять. Хто читав — діляться враженнями, кажуть: “Хороша книжка”. Купують, дякують”.

У словах Валентини Дмитрівни і біль, і радість... Багато вона ще розповіла про прикраси українського письменника, про те, як тяжко пробиватися нашій книжці навіть тепер. Від журби до радості. І навпаки.

Не може не розповісти про прикрий випадок, який стався першого дня. Планували співану презентацію книжки відомої української поетеси Тамари Севернюк “За знаком часу” за участю заслуженого артиста України Івана Дерди у “кобзарській світлиці”. Презентація відбулася, але чомусь у концертній залі. Того дня відвідувачів було, як кіт наплакав. То в залі, розрахованому на кілька сотень глядачів, сиділо... аж 23. Тамара Артемівна видала понад двадцять поетичних збірок. Іван Дерда, який має нагороди “Золота трембіта”, “Золота Ніка”, гастролює по всій Європі, під акомпанемент маестро Вадима Лісового натхненно виконував пісні, романси “Не згуби себе в темряві ночі”, “Птахи перелітні” та інші. Але їм, улюбленим чернівецької публіки, напевно, було гірко: адже такі концерти вдома збирали повні зали. Розповідають, що міський голова якось навіть не міг пройти, щоб подарувати квіти... А в Києві... Соромно за таку організацію.

Але не даремно — “З журбою радість...” Радісна насправді літала й сяяла Зірка Мензатюк — талановита письменниця, якій цього дня вручили премію імені Лесі Українки Кабінету Міністрів України за літературні

твори для дітей та юнацтва. Є відвідувачі чи нема, премія — це приємно. “Це не лише відзнака, а й певні кошти, орієнтири, — розповідає Зірка. — Відзначили мої книжки, які вийшли у “Видавництві Старого Лева”: “Київські казки”, “Казки-куцохвостики”, “Таємниця козацької шаблі”. Премію вручили й художникові Василю Лопаті, з яким товаришуємо, за художнє оформлення подарункового видання “Тараса Бульби” Гоголя. Це прекрасні, дивовижні роботи!

Те, що помічають твою роботу, — дуже важливо. Вважаю, що відзнака за дитячу літературу в нас мало: премії Лесі Українки, Наталі Забіли, Олени Пчілки — і все. А всіх літе-

ми. У кожному числі є цікава саморобка для дитячої творчості. Публікації — лише на добро, на захист рідної природи, людської душі, почуттів.

Кожна родина, яка хоч раз передплачувала журнал “Малютко”, залишає його в себе назавжди: для дітей, онуків. Про це свідчить велика пошта, яку ми отримуємо”.

Критично налаштовані, але аж ніяк не сумні молоді письменниці й художниці водночас Оляна Рута й Катерина Міщук. “Ката — прекрасна поетеса, — розповідає про подругу Оляна. — Їй 25 років, видала дві збірки віршів — “Дош у глечики” та “Затемнення соняшника”. Скоро вийде третя. Оформила вже майже 60 книжок, серед них — Моріса Метерлінка, Чеслава Мілоша, Якуба Коласа... Пропонують оформити норвезьке видання “Викрадача ангелів” Єви Марії Лунд. Талановита поетеса з тонкими метафорами, з тонким розумінням тексту”. Сама Оляна нині переймається науковими дослідженнями — написала дисертацію, шукає конструктивні шляхи розв'язання проблеми насильства в суспільстві.

Чи не найкритичніше висловився Гурам Петріашвілі, грузинський і український письменник, дисидент. Він обурений тим, що культура в нашому житті на маргінесі: “Про що говорити, коли в цей час, час капіталізму, іде боротьба проти мови, культури. Про що можна говорити, якщо на Хрещатику немає вже книгарні “Мистецтво”. Там продають зараз “з крильцями” й “без крилець”, різні креми тощо, а це ж був великий культурний центр. Тут були Олександр Довженко, Павло Тичина, Максим Рильський. Нещодавно Микола Сом сказав, що виселили бібліотеку імені Лесі Українки, одну з найкращих у Києві. Приміщення захопили якісь мільярдери, нафтовики. Не лише владу потрібно міняти, слід змінити спосіб життя”.

Багато в чому згоден із представником грузинського народу й Павло Мовчан. Він не заперечує — книжок видають більше, вони якісніші, і це помітно. Але тепер, — вважає він, — найголовніша проблема для української книжки — розповсюдження. “У Китаї, приміром, нещодавно збудували десятки й сотні стадіонів. А в Україні — десятки стадіонів у спортсменів відібрали, забрано книгарні, дитячі бібліотеки. Не в Мовчана, не в Драча — у дітей. Вони залишаються без книжки. Книжка — це не ярмарок. Це постійне спілкування, це місце, де зустрічаються. Коли беру книжку, грию нею руки. Вона має незримі флюїди, випромінює енергію. Бібліофіли розуміють, що книжка має енергетику, — тому ми позбавлені мережі потужних енерговіддатних точок”.

Між тим, хоч і погано розрекламований, ярмарок відбувся. На нього потрапили навіть закордонні українці. Враженням ділиться українка з Америки Наталія Буняк: “Я не сподівалася побачити так багато різноманітних книжок: і наукових, і дитячих, для різного віку. Ми чули, що обмаль українських книжок, що їх не купують. Бачимо, що це не так. Мій чоловік Петро Буняк — голова крайової управи дивізійників, ми живемо у штаті Нью-Джерсі. Про ті події, які відбуваються в Україні, дізнаємося щоденно через інтернет. Приїхали на Конгрес українців, прийшли на виставку, задоволені.

Ми з чоловіком хочемо сприяти в розбудові Київського патріархату. Одна з церков, яким ми допомогли, у містечку Остер на Чернігівщині. Там було вісім церков Московського патріархату і жодної — Київського. Священик отець Андрій, надзвичайний ентузіаст, узався за створення церкви Київського патріархату. Ми збрали значну суму грошей і передали на церкву. Уже побували на службі Божій у тій церкві. Вона ще маленька, бідна, але вже працює”.

Ярмарок підштовхнув до роздумів, подавав емоції, здебільшого приємні. Особливо для тих, хто одержав дипломи, нагороди — їх також чимало. А головне — ще раз усі переконалися: українці люблять книжки. Вони нам потрібні!

Письменниця Зірка Мензатюк

Автограф-сесія Ігора Січовика

ратурних премій приблизно сорок. Це несправедливо.

Приємно, що дитячої літератури стало більше, але хочеться, щоб вона була розмаїтішою. Потрібна пізнавальна література, психологічна проза для дітей — тем безліч. Наприклад, нині багато батьків їдуть на заробітки за кордон, дитина лишається ледь не сиротою при живих батьках, тяжко переживає цю розлуку. Одна дитина замикається в собі, інша — навпаки, вважає, що батьків немає — повна воля, починає поводитися легковажно. Хто про це напише, хто підкаже, як поводитися? Підліткової літератури мало, більше перекладна. А де наші твори?”

У доброму настрої Зінаїда Лещенко, головний редактор дитячого журналу “Малютко”, який пережив усі перебудови і має нині наклад 30 000, що для українського видання — велике досягнення. Хоч раніше навіть збірки дитячих поезій виходили накладами понад 100 тисяч! Ділиться радістю:

“Журнал “Малютко” — на порозі свого півстоліття (у січні 2010 року). Біля витоків журналу стояв Борис Харчук. Його виколихували багато талановитих українських письменників, доклали зусиль та праці: Оксана Іваненко, Наталя Забіла, Платон Воронько, Микола Вінграновський, Дмитро Павличко. Кожному з них віддали належну шану в журналі. Друкуємо казки народів світу, українські народні, малі літературні фор-